

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE  
FAKULTA FILOZOFICKÁ**

**BAKALÁRSKA PRÁCA**

**2010**

**Katarína Zigová**

**UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE  
FAKULTA FILOZOFICKÁ**

**MEDZIGENERAČNÉ ROZDIELY V SÚČASNEJ RODINE**

**Bakalárska práca**

Študijný program: Sociológia (Jednoodborové štúdium, bakalársky I. st., denná forma)

Študijný odbor: 3.1.1 Sociológia

Školiace pracovisko: Katedra Sociológie

Školiteľ: PhDr. Anna Križanová CSc.

**Nitra 2010**

**Katarína Zigová**



Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre  
Filozofická fakulta


### ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

**Meno a priezvisko študenta:** Katarína Zigová  
**Študijný program:** sociológia (Jednoodborové štúdium, bakalársky 1. st., denná forma)  
**Študijný odbor:** 3.1.1 sociológia  
**Typ záverečnej práce:** Bakalárska záverečná práca  
**Jazyk záverečnej práce:** slovenský

**Názov:** Medzigeneračné rozdiely v dnošnej rodine  
**Anotácia:** Medzigeneračné rozdiely v dnošnej rodine sa zvyšujú a preto je to aktuálna téma. V teoretickej časti identifikovať oblasti medzigeneračných rozdielov. V empirickej časti pokúsiť sa odhadať tieto rozdiely. Zber empirických údajov formou dotazníka

**Školiteľ:** PhDr. Anna Križanová, CSc.  
**Oponent:** PhDr. Monika Štrbová  
**Katedra:** KSOC - Katedra sociológie  
**Vedúci katedry:** PhDr. Anna Križanová, CSc.

**Dátum schválenia:** 03.03.2010

  
PhDr. Anna Križanová, CSc.  
vedúca katedry

## **ABSTRAKT**

ZIGOVÁ, Katarína: Medzigeneračné rozdiely v súčasnej rodine. (Bakalárska práca) – Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre, Filozofická fakulta; Katedra Sociológie. – školiteľ: PhDr. Anna Križanová, Csc. Stupeň odbornej kvalifikácie: bakalár sociológie. – Nitra: FF, 2010. 49 s.

Práca obsahuje teoretickú a výskumnú časť. Teoretická časť je venovaná generáciám, medzigeneračnému rozdielu, zmenám v rodine, prebiehajúce na prelome 19. a 20. storočia až po súčasnosť. V teoretickej časti sú ďalej uvádzané vybrané okruhy rodinných foriem a rodinného správania v slovenskej rodine a digitálna gramotnosť na Slovensku. Cieľom práce vo výskumnej časti je porovnať medzigeneračné rozdiely v dvoch vybraných okruhoch. Prvým okruhom sú medzigeneračné rozdiely rodinného života, a to sú: Vstup do manželstva, rodičovstvo, rozvody a podiel na ekonomickom zabezpečení v rodine. Druhým okruhom sú medzigeneračné rozdiely v práci s modernými informačnými a komunikačnými technológiami v oblastiach: Práca s internetom a práca s domácimi elektrospotrebičmi. Predmetom práce sú medzigeneračné rozdiely v súčasnej rodine, v ktorej sa porovnáva prístup jednotlivých príslušníkov generácií ku vybraným okruhom. Vo výskumnej časti sa porovnávajú rozdiely vybraných oblastí medzi maturujúcimi adolescentmi a ich rodičmi. Výskumným súborom sú adolescenti, prostredníctvom ktorých je možné dozvedieť sa informácie o nich a o faktoch ich rodičov. Na základe toho je možné porovnávanie medzigeneračného rozdielu v rodine adolescentov.

Kľúčové slová:

Generácia. Zmeny v rodine. Feminizmus. Druhá demografická revolúcia. Obraz slovenskej rodiny v oblastiach: Vstup do manželstva, rodičovstvo, rozvod, podiel na ekonomickom zabezpečení rodiny. Digitálna gramotnosť na Slovensku

## **ABSTRACT**

ZIGOVÁ, Katarína: Intergeneration differences of present-day family. (Bachelor thesis) – Constantine the Philosopher University in Nitra, the Faculty of Philosophy; Department of Sociology. – Advisor: PhDr. Anna Križanová, CSc. Professional qualification degree: Bachelor of Sociology. – Nitra: FF, 2010. p. 49

The work consists of a theoretical and research part. The theoretical part relates to generations, intergeneration differences, and changes in family which reached the end of 19<sup>th</sup> and beginning of 20<sup>th</sup> century and how they have significantly transformed until nowadays. Furthermore, there are mentioned chosen topics of family forms and behavior in a Slovak family, and digital literacy in Slovakia. The work aim of the research part is to compare intergeneration differences of family life in two selected topics. In the first topic, there are discussed intergeneration differences in family life such as marriage entry, parenthood, divorce and proportion of family economic security. In the second topic, there are allocated intergeneration differences in work comparing modern information and communication technologies such as work with internet and work with home appliances. The work subject is intergeneration differences in present-day family which compares approaches of generations to chosen topics. In the research part, there are compared differences of chosen topics between graduating teenagers and their parents. Teenagers are the research subject that gives much information about them and facts about their parents. Based on this information, there could be provided possible comparisons of the intergeneration difference in their families.

Key words:

Generation. Changes in family. Feminism. Second demographic revolution. Picture of the Slovak family in areas such as marriage entry, parenthood, divorce, proportion of family economic security. Digital literacy.

## PREDHOVOR

Spôsob ľudského života sa líši od jednotlivca k jednotlivcovi . Každá generácia členov v rodine má buď spoločné alebo odlišné spôsoby, hodnoty, názory, a postoje, ktoré možno pozorovať a porovnávať. Medzigeneračné rozdiely sú v podstate rozdiely medzi dvoma zásadne odlišnými konceptmi života, medzi rôznymi hodnotovými orientáciami a medzi rôznym motivovaním sa ku spoločenským činnostiam. Medzigeneračné rozdiely nemožno eliminovať a už vôbec nie je možný ich zánik. Na problematiku medzigeneračných rozdielov je vhodné pozerať sa z takého uhľ'a pohľadu, že staršie a mladšie generácie sú diferencované mnohými sociálnymi a kultúrnymi kritériami.

Tému „Medzigeneračné rozdiely v súčasnej rodine“ sme si vybrali z toho dôvodu, že táto téma sa nám zdá aktuálna. Taktiež nás zaujíma pozorovať stav súčasných medzigeneračných rozdielov v rodine ako inštitúcii, ktorá prešla veľkými zmenami od prelomu 19. a 20. storočia až po súčasnosť.

Naša Práca je zameraná na porovnanie medzigeneračného rozdielu v súčasnej rodine. Téma je pomerne rozsiahla, preto sme si vybrali konkrétne problémové okruhy: medzigeneračné rozdiely rodinného života vybraných oblastí a medzigeneračné rozdiely v práci s modernými informačnými a komunikačnými technológiami.

Práca pozostáva z teoretickej časti a je doplnená výskumom a jeho spracovaním. V teoretickej časti sme sa zamerali na generácie, rodinu a jej zmeny, zobrazili sme štatistický prehľad slovenskej rodiny a venovali sme sa digitálnej gramotnosti na Slovensku. Vo výskumnej časti sme porovnávali vybrané problémové okruhy u maturujúcich adolescentov a ich rodičov. Výsledky nám podali obraz o adolescentoch, o faktoch ich rodičoch a medzigeneračných rozdieloch v rodine adolescentov.

Touto cestou chcem poďakovať mojej školiteľke PhDr. Anne Križanovej CSc., za odborné vedenie a pomoc pri vypracovaní záverečnej práce.

# OBSAH

<b>ÚVOD .....</b>	<b>8</b>
<b>I. GENERÁCIE .....</b>	<b>9</b>
1.1 Vymedzenie pojmu generácia .....	9
1.2 Medzigeneračný rozdiel .....	9
1.3 Mladá generácia – adolescentov .....	11
<b>II. RODINA .....</b>	<b>14</b>
2.1 Vymedzenie pojmu rodina .....	14
2.2 Zmeny v rodine .....	14
Feminizmus .....	17
Rodina na začiatku tisícročia .....	18
2.3 Druhá demografická revolúcia v rodine .....	19
2.4 Vybrané okruhy rodinných foriem a rodinného správania v slovenskej rodine .....	21
Vstup do manželstva .....	21
Rodičovstvo .....	23
Rozvody .....	25
Ekonomické zabezpečenie .....	26
2.5 Digitálna gramotnosť na Slovensku .....	27
<b>III. PRIESKUMNÁ ČASŤ .....</b>	<b>30</b>
3.1 Ciele prieskumu .....	30
3.2 Stanovenie výberového súboru a metódy prieskumu .....	30
3.3 Hypotézy dvoch vybraných oblastí .....	31
<b>IV. VÝSLEDKY PRIESKUMU .....</b>	<b>33</b>
4.1 Popis výberového súboru .....	33
4.2 Interpretácia výsledkov dvoch vybraných okruhov .....	34
4.3 Overovanie hypotéz dvoch vybraných okruhov .....	39
4.4 Záverečná správa .....	44
<b>ZÁVER .....</b>	<b>46</b>
<b>ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY .....</b>	<b>47</b>

## ZOZNAM GRAFOV A TABULIEK

<i>Graf č. 1:</i> Digitálna gramotnosť na Slovensku .....	29
<i>Graf č. 2:</i> Porovnaný vek vstupu do manželstva u respondentov podľa ich pohlavia ..	34
<i>Graf č. 3:</i> Porovnaný vek vstupu do manželstva u rodičov podľa pohlavia respondentov .....	35
<i>Graf. č. 4:</i> Vek narodenia prvého dieťaťa u rodičov podľa pohlavia respondentov .....	36
<i>Graf č. 5:</i> Dôvod rozvodu rodičov respondentov .....	37
<i>Graf. č.6:</i> Živiteľ v rodine respondentov .....	37
<i>Graf č. 7:</i> Častosť trávenia voľného času na internete u rodičov podľa ich pohlavia ..	38
<i>Graf č. 8:</i> Pocity odkázaných rodičov na vlastné zručnosti pri nainštalovaní nového domáceho elektrospotrebiča podľa ich pohlavia .....	38
<i>Graf. č. 9:</i> Porovnanie veku vstupu do manželstva u respondentov a ich rodičov .....	39
<i>Graf č. 10:</i> Porovnanie veku pri narodení prvého dieťaťa u respondentov a ich rodičov .....	40
<i>Graf č. 11:</i> Porovnanie počtu detí u respondentov a ich rodičov .....	40
<i>Graf č.12:</i> Porovnanie častosti trávenia voľného času na internete u respondentov a ich rodičov .....	43
<i>Tabuľka č.1:</i> Pohlavie .....	33
<i>Tabuľka č. 2:</i> Záujem o vysokú školu .....	33
<i>Tabuľka č. 3:</i> Vzdelanie rodičov respondentov .....	33
<i>Tabuľka č. 4:</i> Plánované spolunažívanie respondentov .....	34
<i>Tabuľka č. 5:</i> Spolunažívanie rodičov respondentov .....	34
<i>Tabuľka č.6:</i> Predstava rodičovstva u respondentov .....	35
<i>Tabuľka č. 7:</i> Priemerný počet detí u respondentov podľa ich pohlavia .....	36
<i>Tabuľka č.8:</i> Priemerný vek pri narodení prvého dieťaťa u respondentov podľa ich pohlavia .....	36
<i>Tabuľka č. 9:</i> Názor respondentov na rozvod podľa stavu ich rodičov .....	41
<i>Tabuľka č. 10:</i> Názor respondentov na pozíciu matky ako živičky rodiny .....	42
<i>Tabuľka č. 11:</i> Podieľanie sa respondentov a ich rodičov na zapájaní nových domácich elektrospotrebičov .....	44



## ÚVOD

Medzigeneračné rozdiely v rodine v minulosti vždy boli, existujú aj v súčasnosti a budú neustále pretrvávať. Zdrojom medzigeneračných rozdielom v rodine sú jej členovia, a teda príslušníci mladšej generácie a staršej generácie. Príslušníci jednotlivých generácií podliehajú podmienkam, v ktorých vyrastali, socializovali sa, spoločensky a kultúrne sa rozvíjali. Tieto podmienky, pôsobiace na jednotlivé generácie sú dôsledkom nekonečného spoločenského javu medzigeneračných rozdielov v rodine.

V prvej kapitole, s názvom Generácie, sa venujeme identifikácii pojmu generácie a medzigeneračného rozdielu. Podrobnejšie sa zameriavame na mladú generáciu – adolescentov, ich seba- utváranie a venujeme sa ich sociálnemu a spoločenskému vývoju. Dôvodom našej väčšej pozornosti na adolescentov je, že príslušníci tejto generácie sú pre nás respondentmi vo výskumnej časti.

Druhá kapitola s názvom Rodina je najrozsiahlejšou kapitolou, ktorá pozostáva z piatich podkapitol. V úvode definujeme pojem rodina a nasledovne sa zaoberáme rodinou ako inštitúciou, ktorá podlieha zmenám, prebiehajúcim na prelome 19. a 20. storočia až po súčasnosť, pričom sme sa hlbšie venovali feminizmu, postmodernej rodine a v ďalšej podkapitole druhej demografickej revolúcii. Doposiaľ spomínané zmeny veľmi ovplyvňujú formy rodinného života a rodinného správania. V ďalšej podkapitole sa podrobne venujeme nasledovným vybraným okruhom na Slovensku: vstup do manželstva, rodičovstvo, rozvodovosť a ekonomické zabezpečenie. V poslednej podkapitole venujeme svoju pozornosť digitálnej gramotnosti na Slovensku.

Tretia kapitola sa nazýva Prieskumná časť, v ktorej sme si vytýčili ciele prieskumu, stanovili výberový súbor a zadali predpoklady v hypotézach. Tie sme overovali na základe zozbieraných údajov z dotazníkov.

Štvrtá kapitola sa týka výsledkov prieskumu. Obsahuje tabuľky a grafy, prostredníctvom ktorých sme popísali výskumný súbor, interpretovali sme výsledky prieskumu, overovali hypotézy a v záverečnej správe sme zhrnuli výsledky prieskumu.

# I. GENERÁCIE

## 1.1 Vymedzenie pojmu generácia

Vzhľadom k téme našej práce, *Medzigeneračné rozdiely v súčasnej rodine*, začíname prvú kapitolu vysvetlením pojmu generácia.

Bohumil Geist (1992, s.98) uvádza, že podľa J. Dromela (1862) sa generáciou chápe časový úsek medzi narodením tých členov spoločnosti, ktorí sa narodili v rovnakej dobe, a neskorším narodením ich potomkov (detí). Obdobie jednej generácie sa podľa Dromela počíta na pätnásť rokov. Ďalej Geist používa slová od Pindera (1926), ktorý definuje „generáciu ako ne súčasnosť súčasníkov alebo v rovnakú dobu spolu žijúcich príslušníkov rôznych generácií, ktorých stupeň socializácie je odlišný, čo vedie tiež k rade generačných konfliktov.“

V ďalších zdrojoch sa generáciou chápe zoskupenie príbuzných vekových skupín alebo ročníkov, ktoré prešli socializačným procesom v podobných historických a kultúrnych podmienkach. (Jandourek J., 2001, s.91)

Pojem generácia pochádza z gréckeho slova a v preklade znamená rod. Pod generáciou sa chápe veľká sociálna diferencovaná skupina osôb, ktoré sú spojené dobovo podmieneným štýlom myslenia a konania. Generácia prežíva podstatné obdobie svojej socializácie v rovnakých historických a kultúrnych podmienkach. Synonymum pojmu generácia je pojem pokolenie, ktoré sa používa v genealogickom a demografickom zmysle slova. Z demografického hľadiska je pojem generácia porovnateľný s pojmom veková kohorta, ktorá je vymedzená ako súhrn jedincov narodených v jednom roku alebo v intervale niekoľkých málo rokov. (Veľký sociologický slovník, 1996, s.339)

## 1.2 Medzigeneračný rozdiel

V kontraste stojí mládež v porovnaní so staršími členmi rodiny, pričom obidve generácie sa dostávajú do rol svojej doby. Mladá generácia vstupuje do života vybavená novými mapami, ktoré jej boli poskytnuté inými. Stará generácia sa ocitá v novom svete s vybavením vlastných máp, avšak na druhej strane starších.

Podstata medzigeneračných rozdielov v rodine spočíva v tom, že na jednej strane deti vstupujú do spoločnosti, ktorá je už pre nich daná. Na druhej strane rodičia, prípadne

starí rodičia žijú v spoločnosti, ktorú spoluvytvárali. Dôsledkom týchto skutočností vznikajú mýty o rigidite a konzervatívnom prejave staršej generácie.

Z dôvodu rôznej príslušnosti členov generácií v rodine plynie rozdiel v typoch konania, ktoré je u detí určené aktivitou a u rodičov skôr reflexivitou. To znamená, že pre deti je určujúci „človek v spoločnosti“ a pre rodičov je určujúca „spoločnosť v jedincovi“. Z pohľadu časovej perspektívy, zatiaľ čo deti dávajú dôraz na budúcnosť, rodičia kladú väčší dôraz na minulosť. Inými slovami sa starší členovia spoločnosti pokladajú za nositeľov minulosti (starej kultúry). Staršia generácia sa pri orientácii vo svete a adaptácii v spoločnosti obracia na skúsenosti získané zo svojej mladosti, čo v mnohých prípadoch predstavuje pre mladú generáciu odlišnosť s ich postojmi a názormi. V podstate máme dočinenia s pojmom medzigeneračných rozdielov (Alan J., 1989, str.385 – 386)

Jidřich Cibulec (1980, s.13) zdôrazňuje, že každá generácia má vlastné predsudky, z ktorých vznikajú rozdiely medzi jednotlivými generáciami. Dospievajúci ľudia majú väčšinou sklon nadhodnocovať originalnosť vlastných skúseností. Pre nich je všetko nové. Dospievajúci ľudia majú pocit, že doteraz nikto nerobil veci tak ako oni. Rodičia sú pod vplyvom vkusu a zvykov svojej mladosti. Väčšinou majú sklon tieto zvyky a vkus absolutizovať. Prejavuje sa to tým, že veľa krát odopierajú svojim deťom možnosť na samostatné realizovanie. Pritom si však neuvedomujú fakt, že vo svojej mladosti sami vyžadovali od rodičov, to čomu teraz bránia oni – priestor na nezasahované seba-utváranie. Takto vzniká názorová rozdielnosť medzi generáciami.

Autor ďalej zoraďuje existujúci medzigeneračný rozdiel podľa intenzity vzťahov medzi mladšou a staršou generáciou:

- Nepriateľský až agresívny, antagonistický medzigeneračný vzťah; predstavuje nepriateľstvo „mladých a starých“ príslušníkov rodiny. Takýto vzťah je znakom silných narušených vzťahov v rodine a môže signalizovať vážnu poruchu správania jednotlivých členov rodiny voči sebe.
- Nekritické medzigeneračné vzťahy; to sú negatívne formy vzťahov medzi generáciami, ktorý spočívajú v negatívnom postoji smerom k inej generácii a v silne pozitívnom postoji smerom k vlastnej generácii. Jednotliví členovia rodiny preceňujú významnosť, dôležitosť a užitočnosť vlastnej generácie oproti tým ostatným generáciám.
- Neutrálne medzigeneračné rozdiely; jednotliví príslušníci v rodine s neutrálnymi medzigeneračnými vzťahmi nevyjadrujú ani negatívny ani pozitívny postoj voči príslušníkom iných generácií.

- Pozitívne až priateľské medzigeneračné vzťahy; je najžiadanejším vzťahom medzi generáciami v rodine. Závisí od sily osobnosti, rozumovej a morálnej vyspelosti, umenia jednať s ľuďmi a od uvedomenia si vlastných predností a nedostatkov.
- Ambivalentné medzigeneračné rozdiely; jednotliví príslušníci rodiny hodnotia mladú i starú generáciu aj pozitívne aj negatívne v závislosti od dobrých alebo zlých skúseností s týmito generáciami. (Cibules, J., 1980, s.15 – 20)

Petr Sak (2006, s.60) dodáva, že mladá generácia si vo svojej prvej fáze sociálneho zrenia osvojuje hodnoty prostredníctvom rodiny. V ďalších fázach sa mladí ľudia stávajú príslušníkmi rôznych sociálnych skupín a prijímajú posuny v hodnotovom systéme, ktoré im poskytujú styk so seberovnými vrstovníkmi. Na základe toho vnášajú nový hodnotový systém do svojej pôvodnej rodiny v konfrontácii s konzervatívnejším prístupom svojich rodičov. Takto v rodine dochádza podľa autora ku generačnej hodnotovej diskrepancii.

### 1.3 Mladá generácia - adolescentov

Podľa Jozefa Kurica (1992, s.12) sa dá celoživotný cyklus človeka rozdeliť do troch výrazných etáp:

1. Mladosť; kam sa zaraďuje mladá generácia približne do dvadsiateho roku života
2. Dospelý vek; do tejto fázy života sa zaraďujú ľudia vo veku približne od dvadsiateho do šesťdesiateho roku
3. Staroba; do tejto fázy života sa zaraďuje najstaršia generácia približne od šesťdesiateho do deväťdesiateho až stodvadsiateho roku

Tieto etapy je možné podrobnejšie rozdeliť do jednotlivých štádií, respektíve období.

Tento autor konkrétnejšie rozoberá jednotlivé štádiá. Nasledovne sme podrobnejšie opísali štádium adolescencie, ktoré sa podľa tohto autora časovo rozprestiera medzi pubertou a mladším dospelým vekom, v období pätnásteho do osemnásteho až dvadsiateho prvého roku života. Okrem toho, že sa v tomto štádiu odohrávajú určité biologické a fyziologické zmeny, smerujúce k úplnej telesnej dospelosti, rovnako dozrieva aj psychická stránka osobnosti. Prejavuje sa to v adolescentovom nadobudnutí rovnováhy medzi vnútorným a sociálnym svetom, zároveň sa spoločensky zaraďuje medzi dospelých ako ich rovnocenný partner, dosahuje sa emocionálna a ekonomická nezávislosť od rodičov. Adolescent začína samostatne riešiť svoje životné poslanie a pripravuje sa na svoju špecializovanú profesiu. (Kuric, J., 1992, s.79)

Blandína Šramová (2005, s.264-265) konštatuje, že v adolescentnom období si jednotlivci uvedomuje svoju jedinečnosť, neopakovateľnosť. Podľa nej práve v období

adolescencie si adolescent hľadá svoje miesto v spoločnosti, ktoré sa považuje za dôležité sociálne i kultúrne prostredie v tomto období života.

Podľa J. Cibulca (1980, s.154-155) je adolescentné obdobie obdobím narušenia vzťahov rodičov a detí. Dospievajúci jedinec začína viac brániť svoju osobnostnú individualitu a požaduje právo na súkromie a vlastné rozhodovanie o veciach, o ktorých doteraz rozhodovali väčšinou rodičia.

L. Rothmajerová a M. Micháľková (2005, s.637) uvádzajú, že slovné nezhody medzi dospievajúcimi a ich rodičmi sú v adolescentom období veľmi časté. Je dokonca nemožné sa im vyhnúť, predchádzať tomu alebo odstrániť ich. Konflikty nízkej intenzity sa považujú za prostriedok na formovanie osobnosti, a sú jedným zo spôsobov nájdenia seba samého.

J. Kuric (1992, s.83) dodáva, že v období adolescencie sa formuje vlastná identita, seba- presadenie a zodpovednosť za konkretizáciu vlastného životného poslania. Zo strany starších dochádza k nepochopeniu formovania adolescentnej osobnostnej zodpovednosti, čo často spôsobuje mnoho sporných momentov medzi adolescentmi a dospelými. Následne vidí adolescent vážne spory v konaní mnohých dospelých, ktoré sú podľa dospievajúceho v rozpore so skutočnou realitou. A tak dochádza k protichodným názorom medzi mladšou a staršou generáciou. Tento jav podľa autora nie je nový, ale vo väčšej alebo menšej miere sa tiahne celými dejinami ľudstva. V podstate ide protichodnosť konzervatívnych názorov rodičov a ultramoderných názorov dorastajúcej generácie. Podľa autora je zodpovednosť za prekonávanie týchto rozporov na oboch stranách.

Mladí ľudia potrebujú získať určitý stupeň autonómnosti a zodpovednosti v oblastiach ako je, napríklad partnerstvo. Na jednej strane je takéto správanie typické pre dospelých. Na druhej strane mladý človek sa takto správa, aj napriek tomu, že status dospelého ešte nemá. V extrémnych prípadoch status dospelého nemusí ani získať. V súčasnosti sa pri mladej generácii často vyskytuje inkonzistentnosť. Je to stav, kedy sa očakáva od mladého človeka raz zodpovednosť ako od dospelého. Inokedy sa pripúšťa nezodpovednosť ako u dieťaťa. (Macháček, L., 2001, s.10)

Ernst Fischer (1964, s.17) tvrdí, že v prapôvodnej kmeňovej spoločnosti sa mladý človek stával dospelým slávnostným prijatím do kmeňového spoločenstva. V súčasnej spoločnosti sa stratil zreteľný prechod mladého človeka do sveta dospelých. Podľa autora to spôsobuje predĺženie prípravného času na povolanie a nastáva nezhoda medzi telesnou a spoločenskou dospelosťou.

Mladí ľudia snívajú o úspešnej štandardnej rodinnej biografii, o šťastných manželských partneroch, o úspešnom zamestnaní, o vlastnom dome so záhradkou, o najnovšom type auta, o každoročných dovolenkách, či o vlastnom úspešnom presadení a akceptovaní jeho osobnosti. Na druhej strane ich sny o budúcnosti väčšinou nezodpovedajú skutočným poznatkom a hlavne skúsenostiam. Predstavy mladej generácie o vlastnej budúcnosti lavírujú v náčrtoch identity (Zinnecker J., 2005, s.9)

## II. RODINA

### 2.1 Vymedzenie pojmu rodina

V odbornej literatúre existuje nespočetné množstvo definícií rodiny. Jedným z autorov, ktorý definuje inštitúciu rodiny je Ján Sopóci. J Sopóci (2000, s.14) teda uvádza, že „rodina je najčastejšie definovaná ako sociálna skupina zložená z dvoch alebo viacerých osôb, žijúcich spolu v jednej domácnosti, ktoré sú spojené manželskými, pokrvnými alebo adopčnými zväzkami“. Rodina ako sociálna inštitúcia manželstva a rodinného života je podľa autora zaradená medzi základné spoločenské inštitúcie. Rodina ako základná inštitúcia podľa neho zabezpečuje nasledujúce základné funkcie pre svojich členov. Je to: funkcia reprodukčná, funkcia socializačná, funkcia ochranno-zabezpečovacia a funkcia ekonomická.

### 2.2 Zmeny v rodine

Ján Sopóci (2000, s.195 a 196) uvádza, že sociálna zmena mala výrazný vplyv na zmeny v rodine. Zmieňuje sa o globálnych trendoch vo vývoji rodiny. Za zmeny v štruktúre a funkciách rodiny sa považujú tie, ktoré nastali v súvislosti s priemyselnou revolúciou, modernizáciou a industrializáciou spoločnosti. Autor tvrdí, že tieto faktory spôsobili premenu tradičnej (rozšírenej, rigidnej, poľnohospodárskej) na modernú (nukleárnu, egalitárnu) rodinu s väčšou mierou slobody všetkých členov. Pri zmene rodiny si podľa neho treba všímať premeny špecifických skutočností, napríklad spôsob výberu partnera, spôsob vzniku manželstva, vek novomanželov, zmeny životného cyklu rodiny, zmeny formy manželstva a rodiny, zmeny funkcií rodiny, zmeny vzťahu manželských partnerov, vývoj počtu detí v rodinách, vývoj rozvodovosti a iné.

Terézia Lenczová (2001, s.360) používa slová od Matejčka (1989), ktorý konštatuje, že rodina zaznamenáva nemalé zmeny v metamorfózach času. Dochádza k prechodu od rodiny patriarchálnej po rodinu dvojgeneračnú, nukleárnu; od rodiny klasickej, respektíve tradičnej po rodinu modernú až postmodernú; od rodiny s pevne stanovenými rolami muža a ženy po rodinu partnerskú. Zmeny v rodine sa dotýkajú rozsahu a štruktúry rodiny. Autor uvádza nasledovné zmeny rodiny v oblastiach:

- vzťahov v rodine
- v akceptovaní a opúšťaní určitého systému rodinných hodnôt

- v deľbe práce a stabilite sociálnych rol mužov a žien, otcov a matiek
- vo formách spolužitia

Ďalej podľa autora si rodina, aj napriek zmenám, zachováva v povedomí u väčšiny ľudí. Rodina stále predstavuje šancu pre ľudské šťastie a je priestorom, kde človek smie byť sám sebou, kde má „svojich ľudí“.

Peter Ondrejko a Jana Majerčíková (2006, s.30) prispievajú s názorom, že zmeny v rodine sa odvodzujú od obrazu „harmonickej normálnej rodiny“. Táto rodina vyzerá ako obdivuhodne homogénna, vyznačujúca sa formami rodinného života. Obaja rodičia detí sú manželmi, žijúci spoločne v jednej domácnosti. Roly partnerov sú v takejto rodine podľa vžitej predstavy rodovo špecificky rozdelené. Každý člen v rodine prijíma svoju rolu, a tým prevláda v rodine harmónia, ktorá nie je poznačená konfliktami:

- Otec v rodine vykonáva zamestnanie mimo rodiny a je viazaný na dochádzanie za prácou
- Matka sa stará o výchovu detí a domácnosť
- Deti navštevujú školu, pripravujú sa na svoje budúce povolanie a pomáhajú pri domácich prácach

Zmeny v rodine, ktoré sa udiali najmä v druhej polovici 20. storočia boli vzťahované práve k takémuto harmonickému obrazu rodiny, čo viedlo ku rôznym konštatovaniam krízy rodiny.

Ku predstaviteľom tradičnej rodiny sa zaraďuje francúzsky sociológ rodiny Frédéric Le Play (1806 – 1882). Rodinu považoval za základnú jednotku spoločnosti. Le Playova typológia je základom konzervatívnej tradície v sociológii rodiny. Jeho konzervativizmus možno vidieť v jeho ideálnej predstave o stabilnej forme rodiny, v ktorej je zaistené vlastníctvo kapitálu, domu a pôdy. Vládnú tu neobmedzená patriarchálna autorita manžela a otca, a zároveň poslušnosť voči Desatoru. V takejto rodine má otec neobmedzené právo disponovať rodinným majetkom a plné právo rozhodovať o svojom závete. Základom jeho modelu rozvetvanej rodiny je rodinný dom a najstarší syn ako vodca, hlava rodiny a jediný dedič, ktorý preberá zodpovednosť za udržanie kontinuity rodinného života a rodinných tradícií, a ktorý má viac povinností ako práv. Jeho model je ideálnym typom a základom konzervatívnej tradície v sociológii rodiny. Tento konzervativizmus v rodine podľa Le Playa zaniká v 20. storočí kvôli individualizmu a industrializmu. (Možný, I., 2008, s.36 - 40)

Francois de Singly (1999, s.89) prichádza s rozdelením rodiny na dve obdobia. Prvé obdobie rodiny je podľa neho od 19. storočia až po šesťdesiate roky 20. storočia. V tomto



období v rodine funguje nespochybniteľný referenčný model prvkov, a to sú: manželská láska, prísna deľba práce medzi mužom a ženou, pozornosť venovaná deťom, na ich zdravie a výchovu. V prvej polovici 20. storočia odchádza muž pracovať mimo domu, aby zarobil peniaze a živil rodinu. Žena zostáva doma, aby sa mohla starať o deti, o správny chod domácnosti a stáva sa samozrejmosťou vo všetkých sociálnych vrstvách. Pre túto rodinnú formu sa používa pojem jednokariérová rodina.

Obraz o prísnej deľbe práce v rodine prináša Talcott Parsons (1902 – 1979) v päťdesiatich rokoch 20. storočia. Je to povojnové obdobie, kedy Spojené Štáty Americké zaznamenávali silnú konjunktúru, a zároveň bola typická vysoká pôrodnosť, nazvaná „baby boom“. Talcott Parsons sa pri budovaní teórie rodiny opieral o americkú rodinu päťdesiatych rokov. V týchto rokoch médiá prezentovali rodinu ako šťastný manželský pár, ktorý vychováva svoje deti na predmestí v rodinnom dome so záhradkou a rodinným autom. Vedecký obraz Parsonsovej rodiny bol prezentovaný nasledovne:

- dvojgeneračná, neolokálna a nukleárna rodina
- jednokariérová rodina s jasným funkčným delením ženskej a mužskej role

Parsons je zástancom vo svojej teórii rodiny toho, že nukleárna rodina má byť začleňovaná do spoločnosti prostredníctvom role otca, ktorý sa svojou zamestnaneckou rolou usiluje o dosiahnutie vyššieho postavenia v stratifikačnom rebríčku nie len pre seba, ale aj pre jeho rodinu. Jeho kariéra je zároveň aj kariérou rodiny, naopak jeho neúspech je neúspechom celej rodiny. Na manželovom úspechu sa podieľa aj jeho manželka, ktorá má vytvárať v rodine bezpečné zázemie a priaznivú citovú klímu. Žena má byť podľa Parsonsa orientovaná dovnútra rodiny, aby prebiehalo hladké fungovanie domácnosti a muž má byť orientovaný von do širšej spoločnosti, v ktorej sa má snažiť získať najlepšie sociálne zaradenie pre svoju rodinu. Na základe toho, v rodine nie je priestor pre porovnávanie a súťaženie medzi partnermi. Rodina v päťdesiatich rokoch je zázemím intimity oproti panujúcej konkurencii vo svete. (Možný, I., 2008, s.50 - 55)

Druhé obdobie rodiny podľa Singlyho (1999, s.89) nastáva v šesťdesiatich rokoch 20. storočia, kedy aj končí sláva Parsonovho obrazu o deľbe práci v rodine. Model ženy v domácnosti začal byť ostro kritizovaný, predovšetkým ženskými sociálnymi hnutiami a feminizmom. V tomto období sa znižuje stabilita manželstva, narastá mimomanželské spolunažívanie. Začína byť presadzovaný názor, že osoby v pevnom milostnom vzťahu neplánujú mať deti, majú spoločne žiť bez manželstva. Manželstvo začína byť riešením vtedy, keď ľudia chcú mať spolu dieťa. Nastáva teda oddelenie rodinného života od manželstva.

T. Lenczová (2001, s.362) používa slová od Popenoeho (1992), ktorý uvádza, že sa v šesťdesiatich rokoch 20. storočia vynorili 4 veľké trendy s prekvapujúcou akceleráciou:

- prudké zníženie fertility
- sexuálna revolúcia
- vstup matiek na trh práce
- vlna rozvodov

## **Feminizmus**

Zrod feminizmu ako hnutia a ako teoretického východiska sa zvykne niekedy mylne situovať do dvadsiateho storočia, respektíve do druhej polovice. V tomto období nastal silný rozmach feminizmu, najmä v angloamerickom prostredí. Samotný pojem feminizmus sa prvýkrát objavil vo Francúzsku v roku 1890. Odtiaľ ho prevzali aj ženy z Veľkej Británie a z USA. Pojem feminizmus, ktorý v tomto období v sebe zahŕňal tematiku problémov súvisiacich so sebavyjadrením a sebarealizáciou žien, nemožno stotožňovať s počiatkami hnutia žien za svoje práva. Feminizmus, šíriaci kritiku patriarchálneho usporiadania spoločnosti, nadväzoval na idey, ktoré sa vynárali už v minulých storočiach. Je veľmi pravdepodobné, že už v antike sa objavovali prvé „feministické“ idey u niektorých antických filozofov. (Farkašová, E., 2006, s16)

M. Brtníková (1985, s.160) konštatuje, že moderná žena má rovnaké práva ako muž a snaží sa o nápravu ak zistí, že tradičné predstavy o žene ešte pretrvávajú. Táto žena je schopná plniť staré rodinné tradície starostlivosti o domácnosť, a zároveň zvláda aj svoje nové poslanie byť vzdelaná, zamestnaná a aktívna. Avšak nie je možné v jednej generácii a v každej rodine ihneď odbúrať tradíciu zakorenených ženských predpisov. Biologické rozdiely medzi mužom a ženou sú neodmysliteľné a pôsobia ako nesporné skutočnosti, ktoré nezmení ani budúcnosť. Feministky sú však presvedčené, že biologické rozdiely neospravedlňujú rozdiely v pracovných a sociálnych podmienkach. „Žena je vyradovaná z vedúcich funkcií kvôli svojmu materstvu v dobe, keď má malé deti a dáva prednosť ich výchove. Pred materstvom a po jeho naplnení však má možnosť aj vôľu dokázať, že je schopná, rovnako ako muž, vykonávať vedúce funkcie.“ (Brtníková, M., 1985, s.161)

P. Ondrejko a J. Majerčíková (2006, s.33 a 34) uvádzajú, že emancipačné procesy v šesťdesiatich a sedemdesiatich rokoch dvadsiateho storočia spôsobili markantné zmeny v ženskom spôsoby života. Vznikli zmeny nie len v postojoch, ale aj v možnostiach v oblasti vzdelávania a práce. Všeobecne sa zvýšil podiel žien vo všetkých mimo -

rodinných oblastiach života a s tým aj podiel na zamestnaneckom živote vo svete práce, čo malo za následok viac duševnej a ekonomickej nezávislosti. Od týchto rokov sa priestor na typicky ženské konanie neustále rozširoval. Odbúraním tradičných obmedzení sa otvorili v priebehu života ženy nové možnosti, ktoré si veľakrát aj protirečia. Ide o dilemu orientácie na povolanie alebo rodinu. Aj po dlhoročnom boľovaní o zrovnoprávnenie žien platia nasledovné nedostatky:

- ženy sú na trhu práce stále znevýhodňované i napriek čoraz vyššej kvalifikácii
- muži sú uprednostnení na dlhotrvajúci pracovný pomer pred ženami
- ženy sú častejšie zamestnané na neistých miestach s menšími možnosťami zamestnaneckej kariéry
- typické ženské povolanie je stále horšie platené

### **Rodina na začiatku tisícročia**

Ivo Možný (2008, s.236) uvádza, že ako prvý, kto identifikoval postmodernú rodinu v sociologickej literatúre, bol Edvard Shother (1975,s.269). Charakterizoval ju tromi rozlišovacími znakmi:

1. hodnotová diskontinuita medzi rodičmi a deťmi, ktorá vyplýva z väčšej hodnotovej závislosti detí od masmédií než od rodičov
2. nestabilita v párovom živote, ktorá sa odráža v zostupe rozvodovosti a v nemanželskom spolunažívaní partnerov
3. systematická demolácia koncepcie rodinného hniezda nukleárnej rodiny novou liberalizáciou žien.

Jednoznačne definovať rodinu v treťom tisícročí popiera Karol Pastor (2005, s.540). Tvrdí, že ochraňovať rodinu ako základnú bunku spoločnosti je nesporné a potrebné. Avšak nedokázal si vo svojom článku odpovedať na otázku, čo je rodina v dvadsiatom prvom storočí. Výsledkom toho je rodina zbavená ochrany a vystavená najrozličnejším deštrukčným tlakom, ktorým nedokáže vždy odolať. Podľa neho je rodina v súčasnosti spochybňovaná vo svojom samotnom jadre. V Európe dnes neexistuje konsenzus o tom, čo je manželstvo. Pastor sa obáva predstavy, že z manželstva by sa napokon stala iba formalita a bezobsažná tradícia.

Moderný a postmoderný človek, ktorý má potrebu poznávať a experimentovať so svojou suverenitou nad prírodou, je presvedčený o ovládnutí tajomstva života v oblasti biotechnológií, v genetike, v umelej regulácii počatia. Tento človek neustále preveruje

odolnosť inštitúcie rodiny. Avšak neuvedomuje si, že všetky nové formy rodinného spolužitia, ktoré sa vynorili, sa nemusia osvedčiť ako optimálne. Moderný a postmoderný človek sa nachádza v období veľkého civilizačného hľadania a experimentovania, ktoré sa môže považovať aj za šancu na preukázanie nenahraditeľnosti inštitúcie prirodzenej rodiny. (Lenczová T., 2001, s.361)

Anna Križanová (2006, s.101) sa zmieňuje o tom, že rodina ako „predposledná“ syntéza životných situácií sa rozpadá a indivíduá sa vo vnútri aj mimo rodiny stávajú aktérmi, ktorí si zaisťujú svoju trhovo sprostredkovanú existenciu. V plne realizovanej trhovej spoločnosti, ktorá takmer nepozná tradičné možnosti existenčného zabezpečenia, vznikajú individuálne situácie, závislé od trhu (práce). Indivíduá sa vymaňujú na jednej strane z tradičných väzieb, ale na druhej strane sa podriaďujú tlakom trhu práce a konzumnej existencii a v nich obsiahnutých štandardizáciám a kontrolným mechanizmom. „Oslobodené indivíduá sa stávajú závislé od trhu práce, a preto sú závislými od vzdelania, spotreby, od sociálnoprávnych reglementácií a foriem zabezpečenia, od plánovania verejnej dopravy, od spotrebnej ponuky, od možností a foriem lekárskeho, psychologického a pedagogického poradenstva“. (Križanová, A., 2006, s.101)

Jana Španková (2005, s.756) to potvrdzuje myšlienkou: „Čím vyspelejšia je kultúra danej spoločnosti, čím sú vyššie nároky dospelých jednotlivcov, čím viac sú ženy zapojené do pracovného procesu, tým väčšia časť funkcie rodiny prechádza na spoločnosť“.

J. Majerčíková (2001, s.26 a 27) konštatuje, že rovnako ako v súčasnosti tak aj v budúcnosti rodina už nebude chápaná ako uctievaná posvätná rodina s nemeniteľnými vzťahmi a formami. Takáto zafixovaná podoba rodiny sa pomaly, ale isto, vytráca z myslí súčasných ľudí. Autorka však dodáva, že rodina určite nie je pre človeka stratená.

Michael Novak (1992) zdôrazňuje, že kľúčovú úlohu v základoch pluralitnej spoločnosti demokratického kapitalizmu zohráva rodina založená na trvalom manželskom zväzku. Bez rodiny sa nedá predstaviť demokratická samospráva, slobodná ekonomika a liberálna kultúra. (Novak, M., 1992, s. 433)

### **2.3 Druhá demografická revolúcia v rodine**

Zmeny demografického správania sa v druhej polovici 20. storočia odohrávajú

v krajinách severnej a západnej Európy. Ku koncu dvadsiateho storočia sa objavujú aj v krajinách južnej, strednej a východnej Európy. Demografická situácia v tomto období sa označuje ako druhá demografická revolúcia alebo druhý demografický prechod. Tieto demografické zmeny sú najvýznamnejšie a najviac revolučné v celej populačnej histórii. Najviac týchto zmien sa prejavuje v rodinnom správaní a v procesoch, ktoré priamo súvisia s reprodukciou, čo má dopad na rodinné formy a funkcie. (Mládek, J., Širocká, J., 2004, s.424)

Mládek, a kolektív (2006, s.30) uvádzajú, že „pod demografickou revolúciou sa rozumie komplex zmien v správaní a hodnotovom systéme populácie, ktoré nadhodnocujú individualizmus a osobnú slobodu, oslabujú funkciu manželstva a rodiny a redukujú pôrodnosť na úroveň nezaručujúcu seba- reprodukciu populácie.“

E. Kvapilová (2000, s.438) uvádza, že zmena demografického správania má najrukolapnejší dopad na zmeny v oblasti rodiny. Konštatuje, že na Slovensku ide o časovo posunutý model demografického správania oproti vyspelým demokratickým štátom. Ide o proces podmienený meniacimi sa vzormi zamestnanosti, vzťahmi medzi mužmi a ženami, ekonomickými a sociálnymi podmienkami v konkrétnych krajinách.

Demografické trendy v druhej polovici 20.storočia mali v európskych spoločnostiach tendencie poklesu pôrodnosti a sobášnosti, čo je spojené s odkladom zakladania rodiny na vyšší vek a s dočasnou preferenciou profesijnej kariéry. V súvislosti s tým rastie počet nemanželských spolužití, počet detí narodených mimo manželstva, a zároveň rastie miera rozvodovosti. Následkom je zmena vo veľkosti a zložení rodiny. (Kuchařová, V., 2005, s. 66)

J. Mládek a J. Širocká (2004, s.424 a 425) ďalej dodávajú zmeny rodinného správania, ku ktorým došlo pod vplyvom demografického prechodu. Prejavujú sa v súbore javov a procesov:

- odkladanie vstupu do manželstva, čo súvisí s poklesom miery sobášnosti
- nárast počtu kohabitícií a trendu single, dôsledkom čoho je pokles veľkosti domácností, rast počtu domácností s jedným členom a rastúci trend početnosti neúplných rodín
- zvyšovanie početnosti nezosobášených jednotlivcov v štruktúre obyvateľstva podľa rodinného stavu
- znižovanie podielu slobodných, uzatvárajúcich manželstvo a rast podielu rozvedených vstupujúcich do manželstva a s tým súvisiace zvyšovanie rozvodovosti

- rast mimomanželskej plodnosti a pokles manželskej plodnosti, čo bolo ovplyvnené zavádzaním hormonálnej antikoncepcie a s ňou súvisiacou sexuálnou voľnosťou
- zvýšenie vzdelanostnej úrovni a zamestnanosti žien, vďaka čomu dosiahli ženy vyššiu ekonomickú a spoločenskú nezávislosť a úzko súvisiaci rast priemerného veku matky pri narodení prvého dieťaťa

## **2.4 Vybrané okruhy rodinných foriem a rodinného správania v slovenskej rodine**

Väčšina demografov a sociológov na Slovensku sa zhoduje v tom, že slovenská rodina s miernym oneskorením nasleduje „západnú kolegyňu“ v oblastiach:

- kulminujúce feministické hnutie
- nevídaný spoločenský blahobyť
- postmoderná svetonázorová klíma (Matoušek., O., 1997, s.32)

Z. Bútorová a kolektív (1996, s.112) poznamenávajú, že Slovensko v niektorých oblastiach za západnou Európou zaostáva. Ženské hnutie na Slovensku sa ešte stále formuje. Slovenské ženy si postupne začínajú uvedomovať svoje postavenie a možnosti. Podľa autorky spoločenský blahobyť pociťuje na Slovensku len malá hĺstka našej populácie.

Slovenská rodina je podľa niektorých tvrdení na začiatku doby postmodernej. Idea postmodernizmu sa vzťahuje k spôsobu života, ktorý spočíva predovšetkým v pluralite, heterogénnosti a diskontinuite ako základnej orientačnej smernici. Zároveň označuje pestrú paletu netradičných kultúrnych návykov a aktivít. (Veľký sociologický slovník, 1996, s. 811)

### **Vstup do manželstva**

Mládek a kolektív (2006, s.39) vysvetľujú, že od začiatku 20. storočia po 80. roky možno vývoj sobášnosti na Slovensku považovať za relatívne vyrovnaný s občasnými odchýlkami, ako napríklad prudký nárast sobášnosti v 70. rokoch v dôsledku zlepšovania podmienok na zakladanie rodiny. Po roku 1989 sa sobášnosť na Slovensku prudko znížila zo 7,6‰ na 4,4 – 4,8‰, aj napriek tomu že do sobášneho veku sa dostali silné ročníky narodené v sedemdesiatich rokoch. Príčina sa pripisuje oddiaľovaniu uzatvárania manželstiev. V roku 1990 sa sobášnosť zvýšila, ale len krátkodobo.

Ďalej autori uvádzajú, že sobášny vek bol na Slovensku dlhodobo nízky u oboch pohlaví, ale začal sa postupne zvyšovať z kategórie veku 20 – 24 -ročných na kategóriu 25 – 29 –ročných obyvateľov. Výraznejší rast sobášneho veku je zaznamenaný v 90. rokoch. V roku 2003 bol (pri prvom sobáši) priemerný sobášny vek 27,5 rokov u mužov a 25 rokov u žien. V porovnaní s ekonomicky vyspelými európskymi krajinami je sobášny vek na Slovensku o 4 – 6 rokov nižší u oboch pohlaví. Posun sobášov do vyšších vekových kategórií spôsobil aj pokles podielu neviest mladších ako 20 rokov. Mierny nárast sobášnosti nastal v kategórii 30 – 34 ročných obyvateľov.

P. Ondrejkovič a J. Majerčíková (2006, s.31) dodávajú, že ku poklesu sobášnosti na Slovensku prispievajú možnosti vo vzdelávaní, a následnom zvýšení kvalifikácie doma aj v zahraničí, pracovné pobyty v zahraničí, možnosti cestovať a popri tom sa vzdelávať alebo pracovať. Je v rukách mladých ľudí disponovať s výhodami, ktoré determinujú ich rozhodnutie o vstupe do manželstva. Pri odklade manželstva je nezabudnuteľným faktom aj snaha vybudovať a udržať si pracovné miesta a vopred sa finančne zabezpečiť. Príčiny poklesu vstupu do manželstva vidí Ondrejkovič aj v analógii s príčinami poklesu pôrodnosti.

Inštitút pre výskum práce a rodiny uskutočnil v roku 2008 výskum *Mladej rodiny: Deti a zamestnanie*, v ktorom na reprezentatívnej vzorke respondentov zistil, že vek 25 rokov je považovaný za ideálny vek vstupu do manželstva. Vek pred dosiahnutím 20 rokov a vek po 30 rokoch života považovalo za ideálny len veľmi málo mladých ľudí. Tento výskum zmapoval aj situáciu priemerného skutočného veku vstupu do manželstva, ktorý sa pohyboval vo vekovej kategórii 23 rokov. Podľa výskumu *Mladej rodiny* vstupovali vo veku nad 25 rokov do manželstva hlavne tí, ktorí uprednostňujú stratégiu spojenú s posunom narodenia detí do neskoršieho obdobia, keď budú mať rozbehnutú pracovnú kariéru. (Bodnárová, B., 2008, s.11 a 14, online)

K. Pastor (2005, s.546) sa zmieňuje, že slovenská masmédiá proklamujú presvedčenie, že kohabitácie sú čosi normálne, moderné a manželstvu rovnocenné. Kohabitácie majú zatiaľ na Slovensku relatívne krátku históriu. Potrebné ekonomické, materiálne spoločenské a psychologické predpoklady sa pre tento fenomén u nás zatiaľ len formujú. K. Pastor uvádza, že počet kohabitácií na Slovensku postupne rastie v súvislosti s klesajúcou sobášnosťou. Avšak číslo tohto rastu sa nachádza pod európskym priemerom. U obyvateľov Slovenska rastie názor, že manželstvo je už zastarané. Počet ľudí s týmto presvedčením stále rastie, avšak Pastor poznamenáva, že manželstvo si na Slovensku stále udržuje vysoký kredit. Podľa neho v súčasných kohabitáciách na Slovensku väčšinou nejde

ani tak „o manželstvo na skúšku“, ale skôr o medzistupeň medzi „promiskuitou“ a manželstvom.

Podľa Mládeka a Širočkovej (2004, s.426) „kohabitácia predstavuje takú formu spolužitia dvoch dospelých partnerov rozdielneho pohlavia, ktorí v dlhšom časovom období žijú spolu ako muž a žena, spoločne bývajú a spoločne hospodária bez toho, aby boli zosobášení. V takomto zväzku môžu žiť i deti jedného alebo oboch partnerov.“ Podľa autorov kohabitácie možno rozdeliť do dvoch hlavných typov: Predmanželské kohabitácie a kohabitácie ako dlhé účelové spolužitie.

Existujúca rôznorodosť kohabitácií sťažuje zisťovanie ich výskytu. Neexistuje stála evidencia týchto foriem spolužitia. Pre mapovanie počtu kohabitantov sa používa sčítanie obyvateľstva a štatistické zisťovania s deklarovým znakom tzv. faktických manželstvách. Partneri sa väčšinou deklarujú ako druh a družka v dlhodobých alternatívnych manželstvách so spoločným bydliskom. Pri sčítaní obyvateľstva domov a bytov v roku 2001 sa zistilo, že počet kohabitácií sa od roku 1991 zvýšil. Zároveň sa zistilo, že intenzita kohabitácií na Slovensku nie je až taká veľká v porovnaní s formálnymi manželstvami. Prvý vrchol kohabitácie dosahuje maximum vo vekovej kategórii 25 -30 ročných obyvateľov a druhý vrchol kohabitácie dosahuje najvyššie početnosti vo veku 35 – 45 pre ženy a vo veku 40 – 50 pre mužov. (Mládek, J., Širočková, J., 2004, s.427)

Podobne ako výskyt kohabitácií tak aj skupinu singlov je náročné štatisticky evidovať, pretože je ťažké túto skupinu jednoznačne sociologicky vymedziť. Nárast tejto sociálnej skupiny sa v našich spoločenských pomeroch objavuje len za posledných desať rokov. Väčšinou ide o slobodných, nezosobášených jednotlivcov, žijúcich vo vlastnej domácnosti alebo v domácnosti so svojim druhom; družkou. Na jednej strane sa sociálna skupina „singles“ s ich životnou stratégiou objavuje na konci dvadsiateho storočia ako výsledok globálnej ekonomiky, vyžadujúcej flexibilnú pracovnú silu. Na druhej strane vysvetlenie tejto sociálnej skupiny možno nájsť v súvislosti s pohodlným životným štýlom bez zodpovednosti, podporovaný reklamou. (Možný, I., 2008, s.199 – 202)

## **Rodičovstvo**

Industriálne spoločnosti s trhovým hospodárstvom transformovali manželstvo na zmluvný vzťah, ktorý zodpovedá logike právneho štátu. Z posvätného manželstva sa stala zmluva na dobu určitú, ktorú je možno jednostranne kedykoľvek ukončiť. Rodinu je možno založiť, ukončiť a opäť založiť novú rodinu. Jediným trvajúcim vzťahom, ktorý



nemožno vziať spať je rodičovský vzťah, ktorý ostáva fatálne nezrušiteľným vzťahom. Zatiaľ čo, manželský vzťah sa stal občianskou zrušiteľnou dohodou, rodičovský vzťah je sociálny a biologický fakt, ktorý ako jediný nepozná inštitúciu rozvodu. Deti sú preto považované za brzdiaci element. Čím menej sa v spoločnosti rodí detí, tým sú vzácnejšie, a zároveň nákladnejšie. Čím sú deti nákladnejšie, tým menej si ich možno dovoliť a rodí sa ich v spoločnosti menej.

Spontánna pôrodnosť sa častejšie udržiava v nižších spoločenských triedach. Matky, ktoré získali univerzitné vzdelanie sa na jednej strane musia zmieriť s prerušením ich profesionálneho vývoja v súvislosti s materstvom. Na druhej strane sú to ženy, ktoré sú sčítané o vzťahu medzi blahom dieťaťa a vyváženou ľudskou bytosťou. Aj kvôli tomu sa ženy dlhodobo nepovažujú za osobnostne zrelé na materstvo. Racionálnym východiskom je bezdetnosť pre väčšinu kvalifikovaných žien. (Možný, I., 2008, s.240 – 242)

Mládek a kolektív (2006, s.33 a 34) uvádzajú, že z hľadiska dlhodobého vývoja má pôrodnosť na Slovensku klesajúcu tendenciu. Tento trend nastal na Slovensku o 40 až 50 rokov neskôr ako vo vyspelých európskych krajinách. Za posledných sto rokov od polovice 19. storočia sa znížila úroveň hrubej miery živorodosti zo 40 – 45‰ na 10 -11‰ na prelome 20. a 21. storočia. Po zmene politicko – ekonomického systému na Slovensku v roku 1989 sa zrýchlil pokles počtu narodených detí (živonarodených). Pokles nastal aj napriek tomu, že do reprodukčného veku vstúpili silné populačné ročníky zo sedemdesiatych rokov. Od roku 1990 do začiatku 21. storočia sa hrubá miera pôrodnosti znížila z 15‰ na 9,5 – 9,6 ‰. Autori konštatujú, že od roku 2001 je možné hovoriť o stagnácii pôrodnosti a aj plodnosti. V prvých rokoch 21. storočia bola na Slovensku úroveň plodnosti 1,20, čím sa Slovensko nachádza pod hranicou populačného úbytku (2,1). V dôsledku čoho sa Slovensko zaraďuje v porovnaní medzi krajiny s najnižšou úrovňou plodnosti v Európe.

Ďalej autori uvádzajú, že najvyššia plodnosť v päťdesiatych až osemdesiatych rokoch 20. storočia bola vo vekovej kategórii 20 – 24 ročných žien. Bolo to spôsobené vysokou zamestnanosťou žien, nízkym vekovým priemerom snúbencov a s predstavou mladých manželstiev o výhode skorého narodenia detí. Druhou najplodnejšiu vekovou kategóriou boli 25 – 29 -ročné ženy. Po roku 1989 sa rozdiel medzi týmito kategóriami zmenšoval a po roku 2000 dosiahla kategória 25 – 29 -ročných žien najvyššiu úroveň plodnosti.

Inštitút pre výskum práce a rodiny uskutočnil v roku 2008 výskum *Mladej rodiny: Deti a zamestnanie*, v ktorom na reprezentatívnej vzorke respondentov zistil, že pre

väčšinu obyvateľov na Slovensku sú deti podmienkou šťastného manželstva. Výskum Mladej rodiny ukázal, že existuje viacero „ideálnych vekov“ pre narodenie prvého dieťaťa. Výrazný počet zástancov vstupu do rodičovstva sa v tomto výskume pohyboval vo veku od 25 do 30 rokov. Podľa zistení z tohto výskumu sa za priemerný ideálny vek pre narodenie prvého dieťaťa považuje vek 26 roka. Podľa tohto výskumu je ideálom rodina s dvomi deťmi. Výskum zistil, že preferencia skoršieho rozbehu kariéry pred narodením detí súvisí u mladých ľudí aj s počtom detí, ktoré majú. Čím je v rodine väčší počet detí, tým viac je uprednostňovaná preferencia skoršieho narodenia detí pred rozbehom pracovnej kariéry. (Bodnárová, B., 2008, s.16 – 24, online)

## **Rozvody**

Mládek a kolektív (2006, s.42) uvádzajú, že relatívne nízka úroveň sobášov sa na Slovensku udržala do konca 2.svetovej vojny. O raste rozvodovosti možno hovoriť v celom období po 2.svetovej vojne vo všetkých vekových kategóriách u oboch pohlaví. Prispela k tomu aj legislatíva zákonom o rodine v roku 1949, ktorý ustanovil rozvod ako jediné právne zrušenie, keď môžu obaja uzavrieť ďalší sobáš. V období 1950 až 2003 sa úhrnná rozvodovosť na Slovensku zvýšila 5 –násobne. V súčasnosti sa uskutoční 33 rozvodov zo 100 uzavretých manželstiev, to znamená, že každé tretie manželstvo sa v priebehu svojho trvania rozvedie.

Ondrejkovič a Majerčíková (2006, s.32) uvádzajú konštatovanie Guráňa a kol.(1997b), že pri porovnaní počtu rozvodov medzi jednotlivými európskymi krajinami sa Slovensko zatiaľ stále zaraďuje podľa hrubej miery rozvodovosti ku krajinám s nižšou mierou rozvodovosti. Spoločenská stigma o rozvode prestáva byť aj u nás ,čím ďalej, tým viac aktuálna. V dôsledku toho mnohonásobne stúpa riziko byť postihnutý rozvodom.

Možný (2008, s.222-227) uvádza najčastejšie sledované prediktory rozvodu:

- Socioekonomický status; ktorý sa odráža v troch premenných: vzdelanie, povolanie a príjem. Napríklad vzdelanie ovplyvňuje sklony k rozvodovosti nasledovne: U mužov so stúpajúcim vzdelaním klesá pravdepodobnosť rozvodu. U žien tento postup nie je lineárny: najnižšie predpoklady na rozvod je u žien so základným vzdelaním, najvyššia je u žien s maturitou a pravdepodobnosť rozvodu opäť klesá u vysokoškolsky vzdelaných žien.
- Vek vstupu do manželstva; sobáš spojený s rodičovstvom v skoršom veku je najsilnejším prediktorom neúspešného manželstva, končiaci rozvodom.

- Etnicita a rasa
- Počet detí; vo väčšine prípadov platí pravidlo, že bezdetné manželstvá sa častejšie rozvádajú. Na rozdiel od toho, manželstvá s tromi a viac deťmi majú značne nižšiu rozvodovosť.
- Doba trvania manželstva; je preukázané, že najviac manželstiev sa rozchádza medzi tretím a piatym rokom. Druhá vlna rozvodovosti doľahne na manželstvá v desiatom až dvanástom roku od sobáša. Potom platí, že čím dlhšie manželstvo trvá, tým pravdepodobne bude trvať aj v budúcnosti.
- Mesto a dedina; v meste sa rozvádza viac manželstiev ako na dedine.
- Náboženstvo; Najpevnejšie manželstvá majú ortodoxní Židia, potom nasledujú katolíci, za nimi protestanti, a na koniec neveriaci
- Dedičnosť rozvodovosti; deti z rozvedených rodín majú zvýšenú pravdepodobnosť vlastného rozvodu
- Poradie manželstva; opakované manželstvá majú väčší sklon ku rozvodu ako prvé manželstvá.

### **Ekonomické zabezpečenie**

Ivo Možný (2008, s. 177) sa zmieňuje o tom, že podstatný podiel práce je vykonávaný mimo zamestnania a väčšinou ho vykonávajú ženy. „Podľa odhadov Svetovej organizácie práce pripadá na ženy, ktoré tvoria zhruba polovicu ľudstva, dve tretiny odpracovaných hodín, desať percent vyplatených miezd a jedno percento vlastníctva majetku“. (Možný, I., 2008, s.177). Tento nepomer medzi prácou, príjmom a majetkom vyjadruje rozdiel medzi prácou ako ľudskou činnosťou a prácou, ktorá produkuje mzdu. Feministické hnutie v sedemdesiatich rokoch zdôrazňovalo, že práca ženy v domácnosti je rovnako sociálne významná a rovnako individuálne náročná ako práca muža v zamestnaní.

Ďalej sa Možný (2008, s.188) zmieňuje o manželoch Rhony a Roberta Rapoportových, ktorí otvárajú otázku zlučiteľnosti uplatnenia kvalifikovaných žien v povolani a materstvo. Ich práca *Dvoukariérová rodina (1971)* bola založená na 12 hĺbkových rozhovoroch s manželskými párami, v ktorých sa obe strany úspešne venujú povolaniu, a zároveň vychovávajú aspoň jedno dieťa. Výsledky ich výskumu priniesli závery, ktoré by sme dnes mohli nazvať perfektná logistika, kde sú manželia schopní zorganizovať chod domácnosti a výkon profesie tak, aby sa vzájomne nevylučovali.

Ženám, ktorým na ich povolání a kariére skutočne záleží, sa stále častejšie rozhodujú pre bezdetnosť. Prakticky vo všetkých spoločnostiach nášho kultúrneho kruhu došlo k výraznému poklesu pôrodnosti, ktorý je zapríčinený hľadáním, skúšaním rôznych modelov a diferenciaciou stratégií mladých párov. (Možný, I., 2008, s. 193).

V roku 2006 sa výskumné demografické centrum vo svojich prognózach zmieňuje o ekonomickej aktivite na Slovensku v období rokov 1996 – 2004. Výskumné demografické centrum vo svojej správe konštatuje, že najväčším zdrojom rozdielov medzi pohlaviami vo vývoji pracovnej sily bolo do roku 1990 politické usporiadanie a po roku 1990 transformačný proces, ktoré sa u nás udiali a dejú.

Vo všeobecnosti je ekonomická aktivita mužov už dlhodobo vyššia ako ekonomická aktivita žien a to vo všetkých vekových skupinách. Hlavným z dôvodov nižšej ekonomickej aktivity žien, ktorý uvádza Výskumné demografické centrum, je materstvo. Avšak súčasná klesajúca plodnosť a postupné zlepšovanie služieb pre rodiny prispievajú k znižovaniu rozdielov v ekonomickej aktivite medzi pohlaviami. Za posledných 20 rokov sa na Slovensku podstatne zvýšila ekonomická aktivita žien.

U 20 ročných ľudí sa ekonomická aktivita na Slovensku zvyšuje po ukončení strednej školy. Prudký nárast je zaznamenaný v období rokov 25 až 34, kedy je už proces vzdelávania u väčšiny obyvateľstva ukončený. V tomto období je plodnosť žien najvyššia a časť ženskej populácie sa nachádza mimo ekonomickej aktivity z dôvodu materstva. V tejto vekovej skupine, na úrovni ekonomickej aktivity preto stále ostávajú veľké rozdiely medzi pohlaviami. Výskumné demografické centrum uvádza, že za obdobie 1996 až 2004 je ekonomická aktivita mužov na Slovensku v období rokov 25 až 34 nad 90% a u žien len nad 70%. (Výskumné demografické centrum, 2006, online)

Údaje štatistického úradu uvádzajú bilanciu ekonomickej aktivity obyvateľov Slovenska v druhom štvrtroku 2009. Miera ekonomickej aktivity je v tomto období u mužov 68%, a u žien 50%. Stále je evidentný rozdiel ekonomickej aktivity medzi pohlaviami. (<http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=13105>)

## **2.5 Digitálna gramotnosť na Slovensku**

Inštitút pre verejné otázky v spolupráci s Cisco Systems Slovakia uskutočnili výskum „Digitálna gramotnosť na Slovensku 2007“, ktorého autorom je analytik IVO

Marián Velšic. Od roku 1997 je tento výskum už druhý zo série projektov „Digitálna gramotnosť na Slovensku“, ktorý mapuje od roku 2005 jeden z kľúčových predpokladov úspešnej transformácie na informačnú spoločnosť a znalostnú ekonomiku. To znamená, pripravenosť širokých vrstiev obyvateľstva používať moderné informačné a komunikačné technológie (IKT).

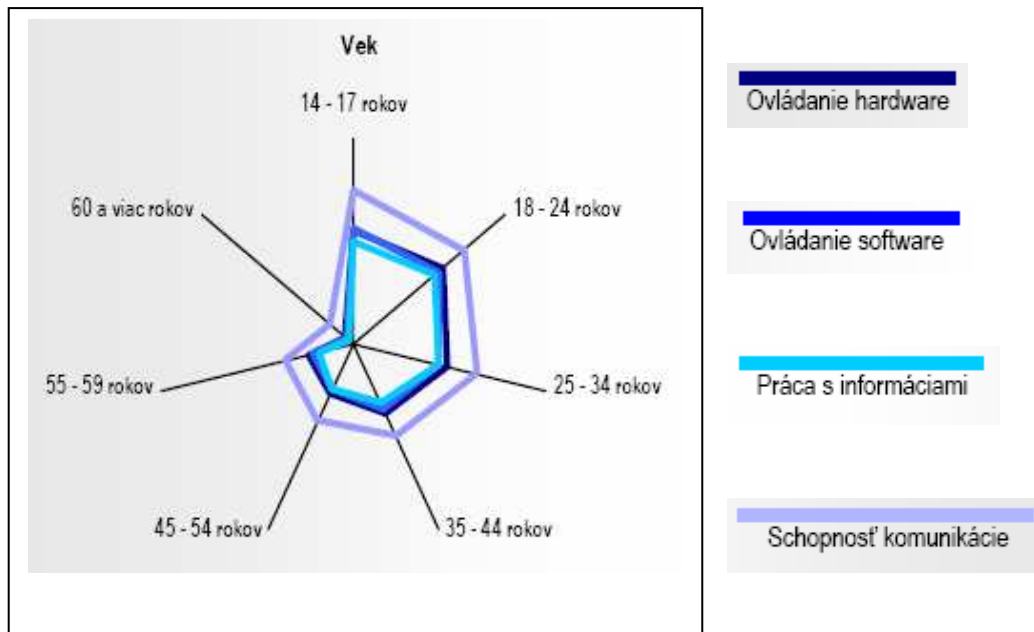
Projekt „Digitálna gramotnosť na Slovensku 2007“ bol realizovaný prostredníctvom empirického kvantitatívneho výskumu na výberovej vzorke 1 149 respondentov vo veku od 14 rokov, u ktorých sa všímala digitálna gramotnosť podľa základných sociálno-demografických znakov.

Celková úroveň digitálnej gramotnosti na Slovensku v roku 2007 sa v porovnaní s obdobím v roku 2005 zvýšila. Za posledné dva roky sa na digitálnej gramotnosti výraznejšie zlepšila najmä schopnosť ľudí používať moderné informačné a komunikačné technológie ako nástroj komunikácie. Výrazne sa zlepšili náročnejšie a sofistikovanejšie zručnosti v ovládaní hardwaru a v práci s aplikáciami, so softwarom. Zlepšila sa napríklad práca s prenosnými a vreckovými počítačmi, inštalovanie rôznych zariadení k počítaču a schopnosť používať ich. Zlepšenie badať tiež v práci s internetovým prehliadačom, vo vyhľadávaní a spracovávaní informácií „na sieti“ a používaní elektronických služieb, ako sú internetbanking alebo nakupovanie cez internet. Výrazným posunom sú aj komunikačné zručnosti prostredníctvom internetu, chatovanie, účasť na rôznych diskusných fórach, alebo práca s elektronickou poštou. Za posledné dva roky sa iba minimálne alebo vôbec nezlepšila predovšetkým situácia u najstaršej časti obyvateľstva – u ľudí nad 60 rokov, u dôchodcov, v domácnostiach starých ľudí, v ekonomicky zle zabezpečených až chudobných domácnostiach a ľudí z malých obcí do 2-tisíc obyvateľov.

Podľa Velšica stále existuje „digitálna priepasť“, ktorá rozdeľuje ľudí podľa veku, vzdelania, ekonomickej aktivity (zamestnania), statusu domácnosti, typu domácnosti, veľkostnej kategórie sídla a kraja, v ktorom ľudia žijú. Digitálna gramotnosť má neustále charakter roztvorených nožníc. Progresívnou skupinou obyvateľstva je mladšia, vzdelanejšia, kvalifikovanejšia, mestskejšia časť populácie, ktorá sa neustále učí a zlepšuje. Výskum ukázal, že digitálna gramotnosť je silne previazaná najmä s dosiahnutým vzdelaním. Podľa Mariána Velšica sa domácnosti s vyšším vzdelaním jej členov v prepojení s dobrým zamestnaním a dobrým ekonomickým statusom posúvajú na lepšiu úroveň digitálnej gramotnosti. Stratovou skupinou je staršia, menej vzdelaná, sociálno-ekonomicky slabá a rurálna časť populácie, ktorá i napriek viditeľnému zlepšeniu v posledných dvoch rokoch nestíha dobiehať. Nízko digitálne gramotní alebo negramotní

Ľudia majú nielen slabú motiváciu, ale stále zápasia s prístupom k moderným informačným a komunikačným technológiám. (Veľšic M., 2007, s. 2-3, online)

Graf č. 1: DIGITÁLNA GRAMOTNOSŤ NA SLOVENSKU



(ZDROJ: Veľšic M., 2007, s. 15, online)

Na grafe je zobrazené rozmiestnenie štyroch parciálnych indexov podľa veku (ovládanie hardware, ovládanie software, práca s informáciami vo virtuálnom priestore a schopnosť komunikácie cez IKT)

### **III. PRIESKUMNÁ ČASŤ**

#### **3.1 Ciele prieskumu – medzigeneračné rozdiely v súčasnej rodine**

Cieľom nášho prieskumu je porovnať medzigeneračné rozdiely v súčasnej rodine. Mladá generácia vstupuje do života vybavená novými mapami, ktoré jej boli poskytnuté inými. Stará generácia sa ocitá v novom svete s vybavením vlastných máp, avšak na druhej strane starších. Podstata medzigeneračných rozdielov v rodine spočíva v tom, že na jednej strane deti vstupujú do spoločnosti, ktorá je už pre nich daná. Na druhej strane rodičia žijú v spoločnosti, ktorú spoluvytvárali. Téma, ktorej sme sa venovali, je pomerne rozsiahla, preto sme si vybrali konkrétne problémové okruhy. Medzigeneračné rozdiely v súčasnej rodine sme porovnávali v dvoch vybraných okruhoch:

1.) medzigeneračné rozdiely rodinného života vybraných oblastí:

- Vstup do manželstva
- Rodičovstvo
- Rozvod
- Podiel na ekonomickom zabezpečení v rodine

2.) medzigeneračné rozdiely v práci s modernými informačnými a komunikačnými technológiami (IKT) v oblasti:

- Práca s internetom
- Práca s modernými domácimi spotrebičmi

#### **3.2 Stanovenie výberového súboru a metódy prieskumu**

V našom prieskume sme sa zamerali na medzigeneračné rozdiely v súčasnej rodine, v ktorej sme porovnávali prístup jednotlivých príslušníkov generácií ku vybraným okruhom prostredníctvom mladej generácii. Výberový súbor bol vytvorený zámerným výberom zo základného súboru. Našimi respondentmi boli adolescenti vo veku od 17 do 19 rokov, ktorí boli študentmi štvrtého ročníka a oktávy na gymnáziu Františka Švantnera v Novej Bani v roku 2010. Pre tento výberový súbor sme sa rozhodli kvôli tomu, že maturanti končia určitú etapu života, a preto sú nútení zamýšľať sa nad svojimi budúcimi možnosťami. Vzhľadom na to by mali byť odpovede našich respondentov viac podobné budúcnosti, ktorá ich čaká.

Pre náš prieskum medzigeneračných rozdielov v súčasnej rodine sme zvolili dotazníkové šetrenie, ktoré pozostávalo zo 120 dotazníkov. Vzhľadom na naše metodické schopnosti a nízku návratnosť sme zvolili spôsob zisťovania medzigeneračných rozdielov cez jednu generáciu, ktorou sú adolescenti. V dotazníku bolo 25 otázok určených pre respondentov, a zároveň sa tieto otázky týkali aj faktov o ich rodičoch. Prostredníctvom toho sa nám podarilo zachytiť medzigeneračný rozdiel. Na jednej strane sme získali obraz o adolescentoch, a na druhej strane bolo možné niektoré odpovede od adolescentov a od ich rodičov porovnať.

### **Popis priebehu prieskumu:**

Náš prieskum medzigeneračných rozdielov sa uskutočnil na gymnáziu F.Švantnera v Novej Bani. Nová Baňa je mesto s počtom obyvateľov 8000, takže treba podotknúť, že ide o malé mesto. Výsledky, ktoré sme dostali z nášho prieskumu vypovedajú o problematike medzigeneračných rozdielov v malých mestách. Dotazníky boli rozdávané v štyroch maturitných ročníkoch: 3 - štvrté ročníky a 1 oktáva. Všetci respondenti boli oslovení počas ich vyučovania, čo nám umožnili ich vyučujúci. Pozitívnym faktom v tomto prieskume bolo to, že návratnosť dotazníkov bola sto percentná, keďže sme si na vyplnené dotazníky počkali a všetky zozbierali.

### **3.3 Hypotézy dvoch vybraných okruhov**

#### **1) Medzigeneračné rozdiely rodinného života vybraných oblastí**

##### VSTUP DO MANŽELSTVA

*HYPOTÉZA č.1: Predpokladáme, že respondenti, ktorí sa plánujú v budúcnosti sobášiť, majú predstavu vstúpiť do manželstva v neskoršom veku ako vstúpili ich rodičia.*

##### RODIČOVSTVO

*HYPOTÉZA č.2: Predpokladáme, že respondenti, ktorí v budúcnosti uvažujú o rodičovstve, plánujú mať prvé dieťa v neskoršom veku ako mali ich rodičia.*

*HYPOTÉZA č.3: Predpokladáme, že respondenti, ktorí v budúcnosti uvažujú o rodičovstve, plánujú mať deti v menšom počte v porovnaní s počtom detí ich rodičov.*



## ROZVOD

HYPOTÉZA č.4: *Predpokladáme, že respondenti, ktorí majú rozvedených rodičov, považujú rozvod ako jednu z najlepších možností riešenia manželských kríz na rozdiel od respondentov s nerozvedených rodín.*

## PODIEL NA EKONOMICKOM ZABEZPEČENÍ RODINY

HYPOTÉZA Č.5: *Predpokladáme, že pozícia ženy/matky ako živitel'ky rodiny bude viac uplatňovaná v potenciálnej budúcej rodine u respondentov ako je momentálne zavedená u ich rodičov.*

## **2) Medzigeneračné rozdiely v práci s modernými informačnými a komunikačnými technológiami (ITK) v oblastiach**

### PRÁCA S INTERNETOM

HYPOTÉZA Č.6: *Predpokladáme, že respondenti trávia viac svojho voľného času na internete ako ich rodičia.*

### PRÁCA S MODERNÝMI DOMÁCIMI SPOTREBIČMI

HYPOTÉZA Č. 7: *Predpokladáme, že respondenti sa viac podieľajú na zapájaní nových domácich elektrospotrebičov ako ich rodičia.*

## IV. VÝSLEDKY PRIESKUMU

### 4.1 Popis výberového súboru

Vek respondentov sme prostredníctvom dotazníka nezisťovali. Vieme, že vek respondentov sa pohybuje v hraniciach 17 až 19 rokov. Vzhľadom na ciele prieskumu a úzke rozpätie variantov veku sme nepovažovali za potrebné zisťovať presné početnosti vekového rozloženia respondentov.

Tabuľka č.1:POHLAVIE

Pohlavie	Relatívna Početnosť
Chlapci	47%
Dievčatá	53%
Spolu	100%

Prieskumu sa zúčastnilo 120 respondentov, z čoho 53% bolo dievčat a 47% bolo chlapcov.

Tabuľka č. 2: ZÁUJEM O VYSOKÚ ŠKOLU

Záujem o vysokú školu	Relatívna Početnosť
Áno	93%
Nie	7%
Spolu	100%

Zo všetkých 120 opýtaných respondentov potvrdilo až 93% respondentov, že po ukončení štúdia na gymnáziu v Novej Bani si podáva žiadosť o štúdium na vysokú školu. Po zmaturovaní nemá záujem študovať na vysokej škole 7% respondentov.

Tabuľka č. 3: VZDELANIE RODIČOV RESPONDENTOV

	Vzdelanie (relatívna početnosť)			Spolu
	Stredoškolské Bez maturity	Stredoškolské s maturitou	Vysokoškolské	
Matka	14%	65%	21%	100%
Otec	8%	55%	37%	100%

Najčastejšie vzdelanie rodičov respondentov je stredoškolské s maturitou, u otcov (55%) a u matiek (65%). Je viac otcov (37%) ako matiek (21%), ktorí majú vysokoškolské vzdelanie. Na opačnej strane, je viac matiek (14%) ako otcov (8%), ktoré majú stredoškolské bez maturity. Ani jeden z rodičov respondentov nemá ukončené len základné vzdelanie, preto sme tento variant do tabuľky neuviedli.

## 4.2 Interpretácia výsledkov dvoch vybraných okruhov

### 1) Medzigeneračné rozdiely rodinného života vybraných oblastí

Tabuľka č. 4: PLÁNOVANÉ

#### SPOLUNAŽÍVANIE

#### RESPONDENTOV

	Relatívna početnosť
<b>Sobášiť sa</b>	70%
<b>V kohabitácii</b>	14%
<b>Single</b>	16%
<b>Spolu</b>	100%

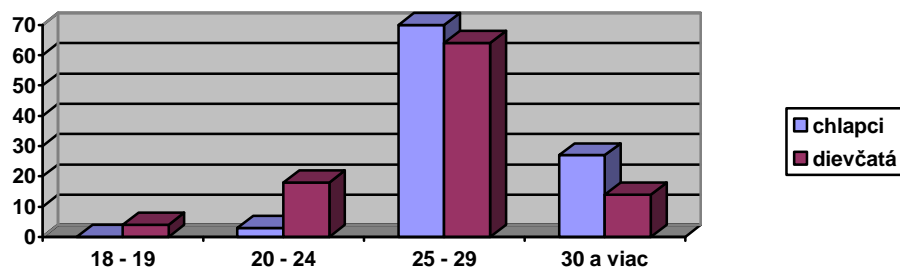
Tabuľka č. 5: SPOLUNAŽÍVANIE

#### RODIČOV RESPONDENTOV

	Relatívna početnosť
<b>Zosobášení</b>	78%
<b>V kohabitácii</b>	2%
<b>Oddelená domácnosť</b>	2%
<b>Rozvedení</b>	17%
<b>Iné</b>	1%
<b>Spolu</b>	100%

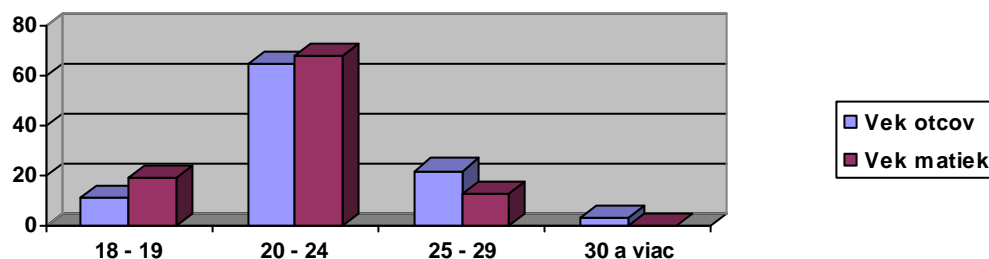
V tabuľkách č. 4 a 5 možno vidieť, že rodičia respondentov sa sobášili častejšie ako sa plánujú sobášiť respondenti. Takmer tri štvrtina respondentov (70%) uviedla, že ich budúce spolunažívanie s budúcim životným partnerom plánujú mať potvrdené manželstvom. Ostatní respondenti (30%) neplánujú v budúcnosti vstúpiť do manželstva, ale preferujú žiť s partnerom ako druh a družka (14%) alebo single trend (16%). U rodičov respondentov viac ako tri štvrtia (78%) vstúpila do manželstva. Ostatní rodičia sú rozvedení (17%), ďalej sú zosobášení žijúci v oddelených domácnostiach alebo v kohabitácii (2%) a iné partnerstvo rodičov (1%).

#### Graf č. 2: POROVNANÝ VEK VSTUPU DO MANĚLSTVA U RESPONDENTOV PODĽA ICH POHLAVIA



Pri porovnaní vstupu do manželstva u chlapcov a dievčat, vo vekových kategóriách 18 – 19 a 20 – 24 rokov prevládajú dievčatá (4% a 18%) nad chlapcami (0 a 3%) a vo vekových kategóriách 25 – 29 a 30 a viac rokov prevládajú chlapci (70% a 27%) nad dievčatami (64% a 14%)

*Graf č. 3: POROVNANÝ VEK VSTUPU DO MANŽELSTVA U RODIČOV PODĽA POHLAVIA RESPONDENTOV*



Matky dievčat (68%) sa najviac sobášili vo vekovej kategórii 20 – 24 rokov, rovnako ako aj otcovia chlapcov (65%) s o niečo nižším percentuálnym zastúpením v tejto vekovej kategórii. Rozdiely sú v dvoch vekových kategóriách: Vo veku 18 – 19 rokov, kedy sa sobášili viac matky dievčat (19%) ako otcovia chlapcov (11%) a vo veku 25 – 29 rokov, kedy sa sobášili viac otcovia chlapcov (22%) ako matky dievčat (13%). Vo vekovej kategórii 30 a viac rokov je nízke percentuálne zastúpenie u otcov chlapcov (3%) a žiadne percentuálne zastúpenie u matiek dievčat.

*Tabuľka č.6: PREDSTAVA RODIČOVSTVA U RESPONDENTOV*

Mat' deti	Relatívna početnosť
Áno	78%
Nie	12%
Neviem	10%
Spolu	100%

Približne tri štvrtina respondentov (78%) uviedlo, že by v budúcnosti chceli mať deti. Týchto 78% respondentov sa vyjadrilo k tomu, koľko detí chcú mať v budúcnosti a k veku, v ktorom by chceli mať prvé dieťa. Bližšie sa k týmto údajom budeme venovať v hypotézach. Ostatná štvrtina respondentov (22%) sa rozdelila do dvoch variantov: na tých, ktorí nechcú mať deti (12%) a na tých, ktorí nevedia, či chcú mať deti (10%).

*Tabuľka č. 7: PRIEMERNÝ POČET DETÍ U RESPONDENTOV PODĽA ICH POHLAVIA*

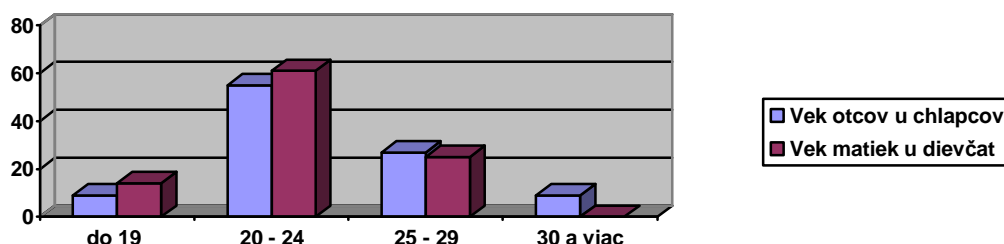
	1 dieťa	2 deti	3 deti	Viac ako 3 deti
<b>Chlapci</b>	11%	76%	11%	2%
<b>Dievčatá</b>	16%	64%	14%	6%

*Tabuľka č.8: PRIEMERNÝ VEK PRI NARODENÍ PRVÉHO DIEŤAŤA U RESPONDENTOV PODĽA ICH POHLAVIA*

	Do 19	20 – 24	25 - 29	30 a viac
<b>Chlapci</b>	-	2%	42%	56%
<b>Dievčatá</b>	2%	14%	70%	14%

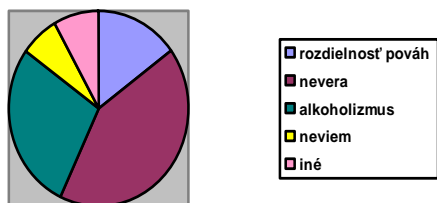
Priemerne plánujú mať dve deti aj chlapci (76%) aj dievčatá (64%). Priemerný vek pri prvom narodenom dieťaťu, ktorí plánujú chlapci (56%) je 30 a viac rokov, a ktorý plánujú dievčatá (70%) je 25 – 29 rokov.

*Graf. č. 4: VEK NARODENIA PRVÉHO DIEŤAŤA U RODIČOV PODĽA POHLAVIA RESPONDENTOV*



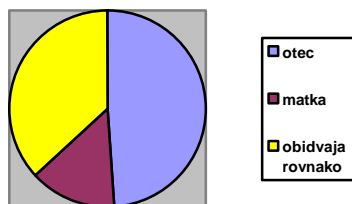
Otcovia u chlapcov a matky u dievčat majú približne rovnaký vek pri narodení prvého dieťaťa v každej vekovej kategórii. Najčastejší vek pri narodení prvého dieťaťa je u oboch rodičov vo vekovej kategórii 20 – 24 rokov, otcovia (56%) a matky (61%). Mierny rozdiel je viditeľný vo vekovej kategórii 30 a viac rokov, kde zastúpenie veku otcov u chlapcov (9%) prevažuje nad nulovým zastúpením veku matiek u dievčat.

Graf č. 5: DÔVOD ROZVODU RODIČOV RESPONDENTOV



78% respondentov má rodičov zosobášených a 1% respondentov má rodičov v rozvodovom konaní. Ostatných 21% respondentov má rozvedených rodičov. Najčastejšie sa rozvádzajú rodičia respondentov kvôli nevere (42%). Druhým najčastejším dôvodom rozvodu bol alkoholizmus (28%) a tretím bola rozdielnosť pováh (15%). 8% respondentov označilo variant iné a 7% respondentov nevedelo odpovedať na túto otázku.

Graf. č.6: ŽIVITEĽ V RODINE RESPONDENTOV



Takmer polovica (49%) zo všetkých respondentov uviedla, že žiteľom v ich rodine je otec. Matka má pozíciu žiteľa v rodine u 14% rodín respondentov. 37% respondentov uviedlo, že obidvaja rodičia sa finančne rovnako podieľajú na ekonomickom zabezpečení rodiny.

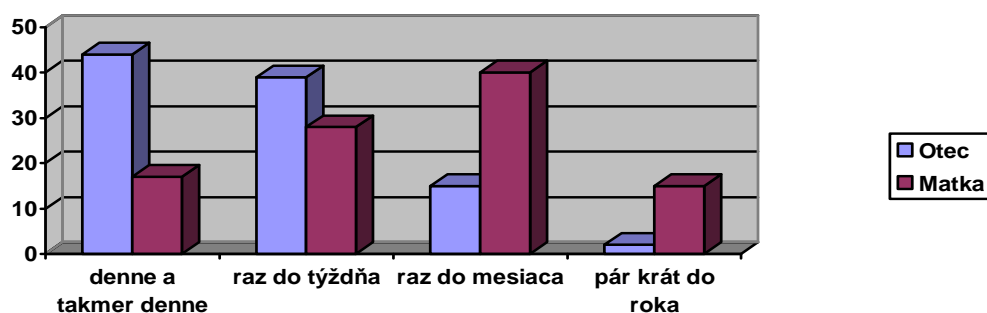
## 2) Práca s modernými informačnými a komunikačnými technológiami vo vybraných oblastiach

Iba 19- im percentám respondentov pripadá zásluha na tom, že ich rodičia vedia pracovať na internete. Takmer polovica respondentov (48%) nemá na tom žiadnu zásluhu a 29% respondentov uviedlo, že iba do určitej miery majú na tom zásluhu. 2% respondentov neodpovedalo na túto otázku a označilo variant iné. Viac ako polovica respondentov (55%) rada pomáha svojim rodičom pri práci s elektronikou, 31% respondentov nerado pomáha svojim rodičom a 10% respondentov uviedlo, že ich rodičia

nepotrebnú pomoc pri práci s elektronikou. 3% respondentov si nevedia nájsť čas pomôcť svojim rodičom a 1% respondentov neodpovedalo na túto otázku.

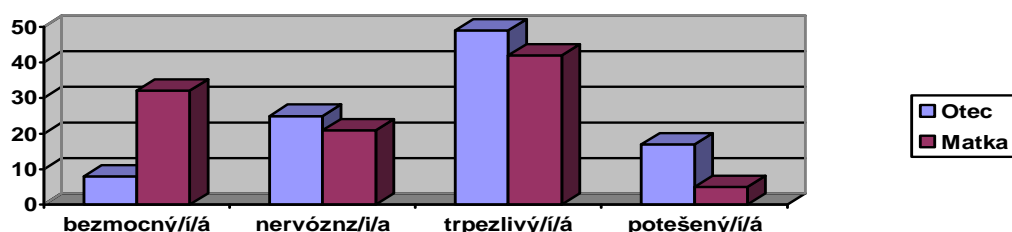
Otcovia respondentov (51%) trávajú viac svojho voľného času na internete ako matky respondentov (32%), a zároveň otcovia respondentov (77%) sa oveľa viac angažujú na zapájanie nových domácich elektrospotrebičov ako matky respondentov (16%). 17% rodičov respondentov trávi svoj voľný čas na internete rovnako dlho a 7% rodičov respondentov sa v rovnakej miere angažujú pri zavádzaní nových moderných domácich elektrospotrebičov.

*Graf č. 7: ČASTOSŤ TRÁVENIA VOĽNÉHO ČASU NA INTERNETE U RODIČOV PODĽA ICH POHLAVIA*



Denne až takmer denne a raz do týždňa trávajú otcovia respondentov (44% a 39%) svoj voľný čas na internete viac ako matky respondentov (17% a 28%). Naopak, raz do mesiaca a párkrát do roka trávajú matky respondentov (40% a 15%) svoj voľný čas na internete viac ako otcovia respondentov (15% a 2%) .

*Graf č. 8: POCITY ODKÁZANÝCH RODIČOV NA VLASTNÉ ZRUČNOSTI PRI NAINŠTALOVANÍ NOVÉHO DOMÁCEHO ELEKTROSPOTREBIČA PODĽA ICH POHLAVIA*



Keď sú rodičia respondentov odkázaní na vlastné zručnosti pri zapájanie nového domáceho elektrospotrebiča, tak je menej bezmocných otcov (9%) ako bezmocných matiek (32%).

Ďalej sú otcovia viac trpezliví (49%) a potešení (17%) vykonávať túto činnosť ako matky (42% a 5%). Na druhej strane sú však otcovia o niečo viac nervózni (25%) pri tejto činnosti ako matky (21%).

### 4.3 Overovanie hypotéz dvoch vybraných okruhov

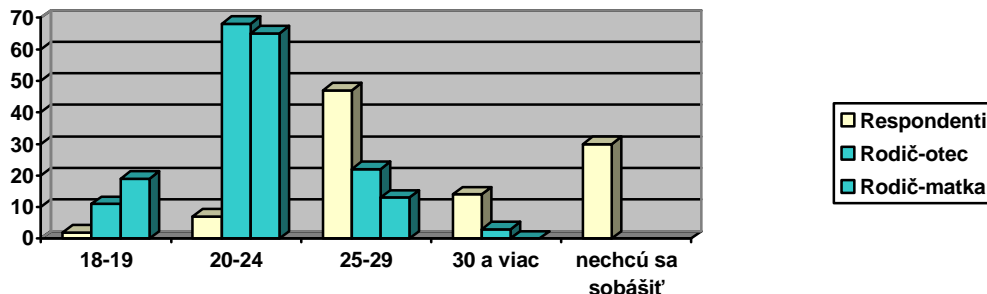
#### 1) Medzigeneračné rozdiely rodinného života vybraných oblastí

##### VSTUP DO MANŽELSTVA

HYPOTÉZA č.1: *Predpokladáme, že respondenti, ktorí sa plánujú v budúcnosti sobášiť, majú predstavu vstúpiť do manželstva v neskoršom veku ako vstúpili ich rodičia.*

- indikátor 1: vek vstupu do manželstva u respondentov
- indikátor 2: vek vstupu do manželstva u rodičov respondentov

Graf. č. 9: POROVNANIE VEKU VSTUPU DO MANŽELSTVA U RESPONDENTOV A ICH RODIČOV



Pri porovnávaní treba brať do úvahy 30% respondentov, ktorí neplánujú v budúcnosti vstúpiť do manželstva, a ktorí neodpovedali ani na otázku veku vstupu do manželstva ich rodičov. Takže tieto dáta o ich rodičoch nefigurujú pri porovnávaní. Najviac respondentov (47%) sa plánuje sobášiť vo veku 25 – 29 rokov. Rodičia respondentov (otcovia 68% a matky 65%) sa najviac sobášili vo veku 20 – 24 rokov. Vo veku 18 – 19 rokov sa sobášilo viac rodičov (otcovia 11% a matky 19%) ako sa plánuje sobášiť respondentov (len 2%). Vo veku 30 a viac rokov sa plánuje sobášiť viac respondentov (14%) ako sa sobášilo ich rodičov (otcovia 3% a matky 0%). Na základe toho môžeme skonštatovať, že respondenti plánujú vstupovať do manželstva vo vyššom veku ako vstupovali ich rodičia. Hypotéza č. 1 sa týmto *potvrdila*.

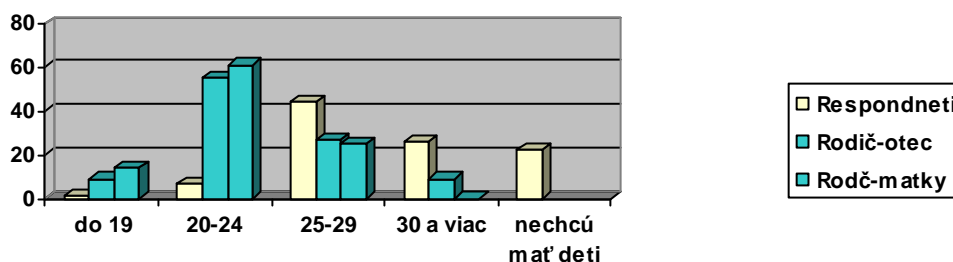


## RODIČOVSTVO

**HYPOTÉZA č.2:** *Predpokladáme, že respondenti, ktorí v budúcnosti uvažujú o rodičovstve, plánujú mať prvé dieťa v neskoršom veku ako mali ich rodičia.*

- indikátor 1: vek pri narodení prvého dieťaťa u respondentov
- indikátor 2: vek pri narodení prvého dieťaťa u rodičov respondentov

**Graf č. 10:** POROVNANIE VEKU PRI NARODENÍ PRVÉHO DIEŤAŤA U RESPONDENTOV A ICH RODIČOV

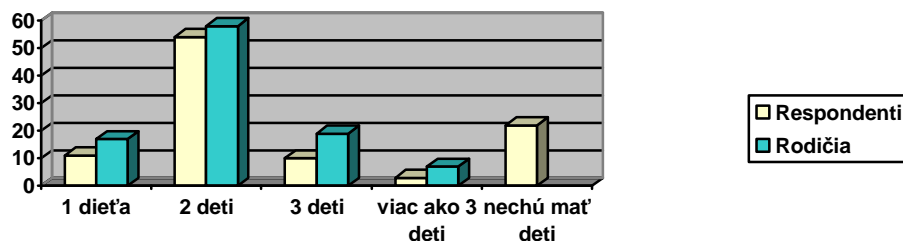


Pri porovnávaní treba brať do úvahy 22% respondentov, ktorí neplánujú mať v budúcnosti deti alebo ešte nevedia, či ich chcú mať, a ktorí neodpovedali ani na otázku veku pri narodení prvého dieťaťa u ich rodičov. Takže tieto dáta o ich rodičoch nefigurujú pri porovnávaní. Najviac respondentov (44%) plánuje mať prvé dieťa vo veku 25 – 29 rokov. Rodičia respondentov (otcovia 55% a matky 61%) mali najčastejšie svoje prvé dieťa vo veku 20 – 24 rokov. Vo veku do 19 rokov je viac rodičov (otcovia 9% a matky 14%), ktorým sa narodilo prvé dieťa ako respondentov (len 1%), ktorí v tomto veku plánujú narodenie prvého dieťaťa. A naopak vo veku 30 a viac rokov je respondentov (26%) viac ako rodičov (otcovia 9% a matky 0%). Možno zhrnúť, že do veku 24 rokov je viac rodičov, ktorí mali v tomto období prvé dieťa a vo veku nad 25 rokov je viac respondentov, ktorí by chceli mať v tomto veku prvé dieťa. Respondenti teda plánujú mať prvé dieťa v neskoršom veku ako mali ich rodičia. Hypotéza č. 2 sa týmto *potvrdila*.

**HYPOTÉZA č.3:** *Predpokladáme, že respondenti, ktorí v budúcnosti uvažujú o rodičovstve, plánujú mať deti v menšom počte v porovnaní s počtom detí ich rodičov.*

- indikátor 1: počet detí respondentov
- indikátor 2: počet detí rodičov respondentov

**Graf č. 11:** POROVNANIE POČTU DETÍ U RESPONDENTOV A ICH RODIČOV



Zo všetkých respondentov je 22% tých respondentov, ktorí neplánujú mať v budúcnosti deti alebo ešte nevedia, či ich chcú mať. Zatiaľ čo všetci rodičia respondentov majú určite aspoň jedno dieťa. Rodičia respondentov (17%) s jedným dieťaťom prevyšujú nad respondentov, ktorí plánujú mať v budúcnosti jedno dieťa (11%). Podobne je to aj u rodičov respondentov (58%) s dvomi deťmi, ktorých je viac ako respondentov, plánujúcich mať dve deti (54%). Rovnako prevažujú rodičia respondentov s troma (19%) a viac ako troma deťmi (7%) nad respondentov, ktorí chcú mať v budúcnosti tri (10%) a viac ako tri deti (3%). Na základe toho možno skonštatovať, že počet detí u rodičov je vo všetkých štyroch variantoch väčší oproti plánovanému počtu detí u respondentov. Hypotéza č. 3 sa týmto *potvrdila*.

## ROZVOD

**HYPOTÉZA č.4:** *Predpokladáme, že respondenti, ktorí majú rozvedených rodičov, považujú rozvod ako jednu z najlepších možností riešenia manželských kríz na rozdiel od respondentov z nerozvedených rodín.*

- indikátor 1: rozvod ako jediná možnosť riešenia manželských kríz
- indikátor 2: stav rodičov (rozvedení / nerozvedení)

**Tabuľka č. 9: NÁZOR RESPONDENTOV NA ROZVOD PODĽA STAVU ICH RODIČOV**

		Názory respondentov				Relatívna početnosť
		Iba za rozvod	Rozvod ako posledné riešenie	Proti rozvodu kvôli deťom	Úplne proti rozvodu	
Stav rodičov respondentov	Rozvedení	16	6	3	-	21%
	Nerozvodovom	8	49	24	13	78%
	V rozvodovom konaní	-	1	-	-	1%
Relatívna početnosť		20%	47%	22%	11%	100%

Zo všetkých respondentov je 20% tých, ktorí považujú rozvod za jediné možné riešenie manželských kríz. Z tohto počtu respondentov zastáva tento názor 16 respondentov, ktorí majú rozvedených rodičov a o polovicu menej respondentov, čiže 8, ktorí majú rodičov nerozvedených. Môžeme teda zhrnúť, že respondenti, ktorí majú rozvedených rodičov uprednostňujú rozvod ako jednu z najlepších riešení manželských kríz viac ako respondenti s nerozvedenými rodičmi. Hypotéza č. 4 je týmto *potvrdená*.

#### PODIEL NA EKONOMICKOM ZABEZPEČENÍ RODINY

*HYPOTÉZA č.5: Predpokladáme, že pozícia ženy/matky ako živiťelky rodiny bude viac uplatňovaná v potenciálnej budúcej rodine u respondentov ako je momentálne zavedená u ich rodičov.*

- indikátor 1: Predstava respondentov, že matka môže byť hlavnou živiťelkou v ich budúcej rodine
- indikátor 2: Rodinu respondentov ekonomicky zabezpečuje matka

*Tabuľka č. 10: NÁZOR RESPONDENTOV NA POZÍCIU MATKY AKO ŽIVITEĽKU RODINY*

		Názory respondentov:			Relatívna početnosť
		Viem si Predstaviť	Rovnaký podiel manželov	Neviem si predstaviť	
Momentálna ekonomicky zabezpečuje rodinu respondentov	Otec	20	12	27	49%
	Matka	10	5	2	14%
	Obidvaja	15	27	2	37%
	Rovnako				
Relatívna Početnosť		37%	37%	26%	100%

10 respondentov sa zhodlo na tom, že si vedia predstaviť ženu/matku ako živiťelku vo svojej budúcej rodine, a zároveň momentálne ekonomicky zabezpečuje matka ich rodinu. Zo všetkých respondentov je 37% tých, ktorý si vedia predstaviť, že v ich budúcej rodine bude hlavným živiťelom rodiny žena/matka, čo je viac ako 14%-ná skupina matiek, ktoré momentálne ekonomicky zabezpečujú rodinu respondentov. Na základe toho možno zhrnúť, že pozícia ženy/matky bude viac uplatňovaná v potenciálnej budúcej rodine respondentov ako je momentálne zavedená u ich rodičov. Týmto sa *potvrdila* hypotéza č.5.

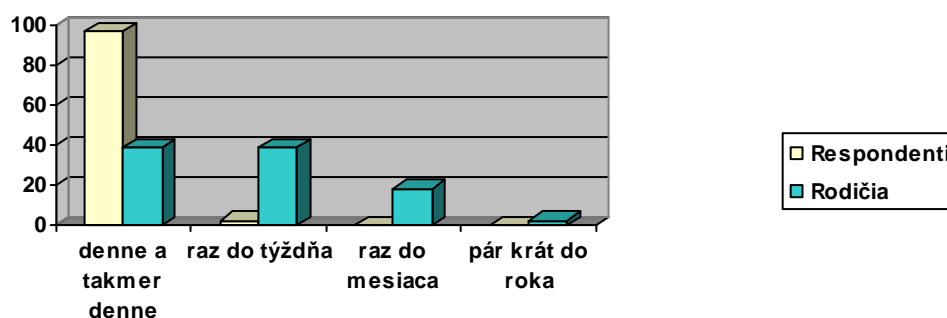
## 2) Medzigeneračné rozdiely v práci s modernými informačnými a komunikačnými technológiami (ITK) v oblastiach:

### PRÁCA S INTERNETOM

HYPOTÉZA Č.6: *Predpokladáme, že respondenti trávajú viac svojho voľného času na internete ako ich rodičia.*

- indikátor 1: častosť používania internetu u respondentov
- indikátor 2: častosť používania internetu u rodičov respondentov

Graf č.12: POROVNANIE ČASTOSTI TRÁVENIA VOĽNÉHO ČASU NA INTERNETE U RESPONDNETOV A ICH RODIČOV



Takmer všetci respondenti (97%) trávajú svoj voľný čas na internete denne a takmer denne, iba 3% respondentov trávajú svoj voľný čas na internete raz do týždňa a vôbec ho netrávia len raz do mesiaca a raz do roka. Rodičov respondentov je 39%, ktorí trávajú svoj voľný čas na internete denne až takmer denne a raz do týždňa. Raz do mesiaca je 19% rodičov a pár krát do roka je 3% rodičov na internete vo svojom voľno čase. Na základe toho môžeme skonštatovať, že respondenti trávajú viac svojho voľného času na internete ako ich rodičia. Hypotéza č. 6 je týmto *potvrdená*.

### PRÁCA S MODERNÝMI DOMÁCIMI SPOTREBIČMI

HYPOTÉZA Č. 7: *Predpokladáme, že respondenti sa viac podieľajú na zapájaní nových domácich elektrospotrebičov ako ich rodičia.*

- indikátor 1: podieľanie sa respondentov na zapájaní nových domácich elektrospotrebičov
- indikátor 2: podieľanie sa rodičov respondentov na zapájaní nových domácich elektrospotrebičov

*Tabuľka č. 11: PODIEĽANIE SA RESPONDENTOV A ICH RODIČOV NA ZAPÁJANÍ NOVÝCH DOMÁCICH ELEKTROSPOTREBIČOV*

	<b>Relatívna početnosť</b>
<b>Respondent/jeho súrodenec</b>	16%
<b>Spolu s rodičom</b>	50%
<b>Zručný rodič</b>	31%
<b>Nedôverčivý rodič</b>	3%
<b>Spolu</b>	100%

Polovica prípadov (50%) je takých, keď sa respondenti spolu s rodičom podieľajú na zapájaní nového domáceho elektrospotrebiča. 34% rodičov respondentov sami zapájajú nový domáci elektrospotrebič, pričom 31% rodičov je v tom zručných a 3% rodičov nedôveruje vykonať to “mladým rukám“. Oproti tomu je len 16% respondentov, prípadne ich súrodencov, ktorí sa sami podieľajú na zapájaní nového domáceho elektrospotrebiča. Na základe toho možno skonštatovať, že na zapájaní nového domáceho elektrospotrebiča sa podieľajú viac rodičia ako respondenti, prípadne súrodenci. Týmto sa hypotéza č. 7 nepotvrdila.

#### **4.4 Záverečná správa**

Hypotézy, ktoré sme si stanovili v prieskumnej časti sa nám podarilo overiť. Všetkých hypotéz bolo 7, z ktorých sa nám potvrdilo 6 hypotéz a jedna hypotéza sa nepotvrdila. V prvej hypotéze sa nám potvrdil predpoklad, že respondenti plánujú vstupovať do manželstva vo vyššom veku ako vstupovali ich rodičia. Najviac respondentov sa plánuje sobášiť vo veku 25 – 29 rokov a ich rodičia sa najviac sobášili vo veku 20 – 24 rokov. V druhej hypotéze sa nám potvrdil predpoklad, že respondenti plánujú mať prvé dieťa v neskoršom veku ako mali ich rodičia. Do veku 24 rokov je viac rodičov, ktorí mali v tomto období prvé dieťa a vo veku nad 25 rokov je viac respondentov, ktorí by chceli mať v tomto veku prvé dieťa. V tretej hypotéze sa nám potvrdilo, že respondenti plánujú mať menší počet detí ako majú ich rodičia. V štvrtej hypotéze sa nám potvrdil predpoklad, že respondenti, ktorí majú rozvedených rodičov uprednostňujú rozvod ako jednu z najlepších riešení manželských kríz viac ako respondenti s nerozvedenými rodičmi. V piatej hypotéze sa nám potvrdil nasledovný predpoklad: je viac respondentov (37%), ktorí si vedia vo svojej budúcej rodine predstaviť matku ako hlavnú živiteľku rodiny a je menej rodín respondentov (14%), v ktorých momentálne rodinu ekonomicky zabezpečuje

matka. V šiestej hypotéze sme potvrdili predpoklad, že respondenti trávajú viac svojho voľného času na internete ako ich rodičia. Veľký počet respondentov (97%) sa zdržiava na internete denne až takmer denne. Rodičia sa v menšom počte (39%) zdržiavajú na internete denne až takmer denne. Posledná siedma hypotéza sa nám nepotvrdila. Nepotvrdil sa nám v nej predpoklad, že respondenti sa viac podieľajú na zapájaní nových domácich elektrospotrebičov ako ich rodičia. V prieskume nám vyšlo, že 34% rodičov sa podieľa na zapájaní nového domáceho elektrospotrebiča. Oproti tomu je len 16% respondentov, prípadne súrodencov, ktorí sa podieľajú na tejto činnosti.

## Záver

V teoretickej časti sa nám podarilo priblížiť problematiku medzigeneračného rozdielu a zmeny v rodine v 20. a 21. storočí. Ciele, ktoré sme si v práci vytýčili sa nám podarilo splniť. Medzigeneračné rozdiely v súčasnej rodine sa nám podarilo porovnať v tých oblastiach, ktoré sme si na začiatku určili. Naše hypotézy predpokladali, že existuje medzigeneračný rozdiel v oblasti vstupu do manželstva, rodičovstva, rozvodovosti, ekonomickom zabezpečení, v práci s internetom a s modernými domácimi elektrospotrebičmi. Tento medzigeneračný rozdiel sme overovali na vzorke respondentov – maturujúcich adolescentov, pochádzajúcich z malého mesta. Vzhľadom k tomu, že sa nám potvrdilo šesť hypotéz zo siedmich, môžeme skonštatovať, že skúmaný sociálny jav je zmapovaný, takmer potvrdený a reprezentatívny pre respondentov z malých miest. Bolo by veľkým prínosom pozorovať tento sociálny jav „medzigeneračné rozdiely v súčasnej rodine“ aj vo veľkomestách.

Na základe prieskumu si dovoľujeme vysloviť nasledovné tvrdenia:

- adolescenti plánujú vstupovať do manželstva v neskoršom veku ako ich rodičia
- adolescenti plánujú mať svoje prvé dieťa v neskoršom veku ako mali ich rodičia
- adolescenti plánujú mať menej detí ako majú ich rodičia
- adolescenti z rozvedených rodín považujú rozvod ako jednu z najlepších možností riešenia manželských kríz na rozdiel od respondentov z nerozvedených rodín
- pozícia ženy/matky ako živiteľky rodiny bude viac uplatňovaná v potenciálnej budúcej rodine u adolescentov ako je momentálne zavedená u ich rodičov
- adolescenti trávajú viac svojho voľného času na internete ako ich rodičia
- adolescenti sa menej podieľajú na zapájaní nových domácich elektrospotrebičov ako ich rodičia

## POUŽITÁ LITERATÚRA

ALAN, J. *Etapy života očami sociologie*. Praha: Panorama, 1989. 439.s

BÚTOROVÁ, Z. – A KOLEKTÍV. *Ona a on na Slovensku*. 1.vyd. Bratislava: Focus, 1996, 180 s., 80-88717-11-6.

CIBULEC, J. *Soužití tři generaci*. Praha: Práce, 1980. 203 s.

FARKAŠOVÁ, E. *Na ceste „k vlastnej izbe“*. Bratislava: Iris, 2006. 191 s. ISBN 80-89256-00-7.

FISCHER, E. *Problémy mladej generácie: Bezmocnosť alebo zodpovednosť?*. 1.vyd. prel. Perla Bžochová. Bratislava: Mladé letá, 1964. 184 s.

GEIST, B. *Sociologický slovník*. Praha: Victoria Publishing, 1992. 647 s. ISBN 80-85605-28-7.

JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. 1.vyd. Praha: Portál, 2001. 285 s. ISBN 80-7178-535-0.

KOLEKTÍV: *Velký sociologický slovník* (1. zväzok), 1.vyd. Praha: Karolinum, 1996. 748 s. ISBN 80-7184-311-3

KRIŽANOVÁ, A. *Nové stratégie v rodinnom a pracovnom živote*. In *Rodina v novom miléniu*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2006. ISBN 80-8050-982-4. s. 100 – 104

KUCHAŘOVÁ, V. *Strategie harmonizace rodiny a zaměstnání – možnosti volby*. In *Rodina na prelome tisícročia*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2005. ISBN 80-8050-914-X. s. 65 – 93

KURIC, J. *Vývinová psychológia*. Nitra: Pedagogická fakulta, 1992. 115 s.

KVAPILOVÁ, E. *Rôznorodosť rodinných foriem – výzva pre sociálnu politiku*. In *Sociológia*.: Slovenský sociologický časopis. ISSN 0049-1225, 2000, roč. 32, č.5, s. 435 - 448

LENCZOVÁ, T. *K charakteru koncepcie rodinnej politiky na Slovensku*. In *Sociológia*.: Slovenský sociologický časopis, ISSN 0049-1225, 2001, roč. 33, č.4, s. 353 – 374

MACHÁČEK, L. *Mládež na Slovensku: modernizácia a postmodernizácia*. In *Mládež a spoločnosť*.: Slovenský časopis pre štátnu politiku a výskum mládeže. - Bratislava : Ministerstvo školstva SR, ISSN 1335-1109 2001., roč. 7, č.2, s. 5 – 15

MAJERČÍKOVÁ, J. *Zmena súčasnej rodiny ako významnej determinanty života v škole a spoločnosti*. In *Mládež a spoločnosť*.: Slovenský časopis pre štátnu politiku a výskum mládeže. - Bratislava : Ministerstvo školstva SR, ISSN 1335-1109 2001. roč. 7, č.2, s. 25 – 31



MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Karolinum, 1997. 124 s. ISBN 80-85850-24-9.

MLÁDEK, J. – KUSEDOVÁ, D. – MARENČÁKOVÁ, J – A KOLEKTÍV. *Demografická analýza Slovenska*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2006. 223 s. ISBN 80-223-2191-5

MLÁDEK, J. – ŠIROCKÁ, J. Kohabitácie ako jedna z foriem partnerského vzťahu spoluzitia na Slovensku. In *Sociológia*.: Slovenský sociologický časopis. ISSN 0049-1225, 2004, roč. 36, č. 5, s. 423 – 454

MOŽNÝ, I. *Rodina a spoločnosť*. 2. vyd. upravené. Praha: Slon, 2008. 323 s. ISBN 978-80-86429-87-8

NOVAK, M. *Duch demokratického kapitalizmu*. Praha: Občasný institut, 1992. 433 s. ISBN 80-900190-1-3.

ONDREJKOVIČ, P – MAJERČÍKOVÁ, J. Spoločenské zmeny a rodina. In *Rodina v novom miléniu*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2006. ISBN 80-8050-982-4. s.29 – 41

PASTOR, K. Rodina, manželstvo a populačný vývoj. In *Rodina na prelome tisícročia*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2005. ISBN 80-8050-914-X. s. 540 - 549.

ROTHMAJEROVÁ, E. – MICHÁLKOVÁ, M. Intergeneračné konflikty medzi rodičmi a deťmi v období adolescencie. In *Rodina na prelome tisícročia*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2005. ISBN 80-8050-914-X. s.636 – 640.

SAK, P. Rodina a žena – Príčina a Dúsledok spoločenskej zmeny. In *Rodina v novom miléniu*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2006. ISBN 80-8050-982-4. s. 54-61

SINGLY, DE F. *Sociologie současné rodiny*. 1.vyd. prel. Stanislav Štech. Praha: Prtál, 1999. 127 s. ISBN 80-7178-249-1.

SOPÓCI, J. *Sociálna inštitúcia a sociálna zmena*. 1.vyd. Bratislava: Univerzita Komenského, 2000. 210 s. ISBN 80-223-1473-0.

ŠPANKOVÁ, J. Rodina – jej aktuálnosť, nadčasovosť a význam pre spoločnosť. In *Rodina na prelome tisícročia*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2005. ISBN 80-8050-914-X. s.754 – 760

ŠRAMOVÁ, B. Štruktúra rodinných vzťahov a seba- identifikácia adolescentov. In *Rodina na prelome tisícročia*. Nitra : Univerzita Konštantína Filozofa, 2005. ISBN 80-8050-914-X. s. 264 – 273.

ZINNECKER, J. Mládež ako nový občiansky stred – prvá generácia mladých Nemecka v 21. storočí. In *Mládež a spoločnosť*.: Slovenský časopis pre štátnu politiku a výskum mládeže. - Bratislava : Ministerstvo školstva SR, ISSN 1335-1109 2005., roč. 11, č.1, s. 5 – 18

**Internetové zdroje:**

BODNÁROVÁ, B. *Mladé rodiny: deti a zamestnanie*. Bratislava: Inštitút pre výskum práce a rodiny, 2008. 56 s. (online). Dostupné na internete: <http://www.sspr.gov.sk/texty/File/vyskum/2008/Bodnarova/Mlade%20rodiny.pdf> (14.1.2010)

ŠTATISTICKÝ ÚRAD SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Dostupné na internete: <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=13105> (16.2.2010)

VELŠIC, M. *Digitálna gramotnosť na Slovensku 2007*. Bratislava: Inštitút pre verejné otázky, 2007. 22 s. ISBN 978-80-88935-98-8 (online). Dostupné na internete: [http://www.itas.sk/buxus/docs//analyzy2007/2007\\_gramotnostIVO.pdf](http://www.itas.sk/buxus/docs//analyzy2007/2007_gramotnostIVO.pdf) (5.2.2010)

VÝSKUMNÉ DEMOGRAFICKÉ CENTRUM. Bratislava, 2006 (online). Dostupné na internete: <http://www.infostat.sk/vdc/pdf/pracsily.pdf> (5.2.2010)

## Dotazník

Ahoj!

Dovoľ, aby som sa Ti predstavila: Som študentka 3. ročníka sociológie v Nitre a pracujem na prieskume Medzigeneračné rozdiely v súčasnej rodine.

Do rúk sa Ti dostáva dotazník, prostredníctvom ktorého by som chcela zistiť niektoré Tvoje názory a predstavy o Tvojej budúcnosti a Tvojich budúcich partnerských vzťahoch a taktiež o Tvojich zručnostiach pri práci s počítačom a internetom. Zároveň sa Ťa budem pýtať aj na niektoré fakty o Tvojich rodičoch, pretože chcem poznať, ako sa formoval ich partnerský vzťah a rodina, v ktorej žiješ.

Prosím Ťa, aby si odpovedal/a na otázky, čo najúprimnejšie. Dotazník je anonymný. Údaje, ktoré v ňom uvedieš budú spracované spoločne s odpoveďami od ostatných respondentov a budú použité len pre účely tohto prieskumu.

Inštrukcie: Spôsob vyplňania dotazníka je jednoduchý – pri každej otázke zakrúžkuješ tú možnosť, s ktorou **najviac** súhlasíš alebo je pravdivá. Upozornenie: Vždy môžeš zakrúžkovať **len jednu možnosť**.

Ďakujeme za spoluprácu

### 1. Pohlavie:

DIEVČA

CHLAPEC

### 2. Záujem o vysokú školu:

ÁNO

NIE

### 3. Vzdelanie tvojich rodičov:

MATKA

- a) základné
- b) stredoškolské bez maturity
- c) stredoškolské s maturitou
- d) vysokoškolské

OTEC

- a) základné
- b) stredoškolské bez maturity
- c) stredoškolské s maturitou
- d) vysokoškolské

### 4. Väčšina ľudí prichádza počas svojho v živote do obdobia, kedy si vyberá svojho životného partnera a plánuje s ním budúcnosť. Ako si TY predstavuješ spolunažívanie s tvojim budúcim životným partnerom?

- a) predstavujem si, že s mojim budúcim životným partnerom budeme zosobášení
- b) s mojim budúcim životným partnerom budeme žiť ako „druh a družka“ (nezosobášení)
- c) neplánujem sa usadiť pri jednom životnom partnerovi, preferujem single trend
- d) iné

### 5. Aké partnerské spolunažívanie majú tvoji rodičia?

- a) sú zosobášení

- b) žijú ako druh a družka, nezosobášení
- c) sú zosobášení, ale žijú v oddelených domácnostiach
- d) sú rozvedení
- e) iné

V prípade, že tvoje rozhodnutie o spolunažívaní s budúcim partnerom je manželstvo, pokračuj **otázkou č. 6**. Ak si uviedol/a, že sa v budúcnosti neplánuješ sobášiť, môžeš prejsť na **otázku č.8**

**6. V akom veku by si chcel vstúpiť do manželstva?**

- a) hneď po dovŕšení 18 roku a najneskôr do 19 roku
- b) od 20 do 24 roku
- c) od 25 do 29 roku
- d) 30 rokov a viac

**7. Otázka pre DIEVČATÁ:**

**V akom veku vstupovala do manželstva tvoja matka (v prípade, že sa sobášili viac krát, uveďte prvý sobáš)?**

- a) medzi 18 a 19 rokom
- b) od 20 do 24 rokov
- c) od 25 do 29 rokov
- d) 30 rokov a viac
- e) nikdy sa nezosobášili
- f) iné

**Otázka pre CHLAPCOV:**

**V akom veku vstupoval do manželstva tvoj otec (v prípade, že sa sobášili viac krát, uveďte prvý sobáš)?**

- a) medzi 18 a 19 rokom
- b) od 20 do 24 rokov
- c) od 25 do 29 rokov
- d) 30 rokov a viac
- e) nikdy sa nezosobášili
- f) iné

**8. Aká je tvoja predstava: Chcel/a by si mať v budúcnosti deti?**

- a) áno
- b) nie
- c) neviem

Ak si v predchádzajúcej otázke odpovedal/a ÁNO, môžeš pokračovať nasledujúcou **otázkou (č.9)**. Ak si v predchádzajúcej otázke odpovedal/a NIE a NEVIEM, tak môžeš prejsť na **otázku č. 13**

**9. Koľko detí by si chcel/a mať v budúcnosti TY?**

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) viac ako 3

**10. Koľko detí majú tvoji rodičia vrátane teba?**

- a) 1
- b) 2
- c) 3
- d) viac ako 3

**11.**

**Otázka pre DIEVČATÁ:**

**Koľko rokov mala tvoja matka, keď mala spolu s tvojím otcom tvojho prvého súrodenca alebo teba?**

- a) do 19 rokov
- b) 20 až 24 rokov
- c) 25 až 29 rokov
- d) 30 rokov a viac

**Otázka pre CHLAPCOV:**

**Koľko rokov mal tvoj otec, keď mal spolu s tvojou matkou tvojho prvého súrodenca alebo teba?**

- a) do 19 rokov
- b) 20 až 24 rokov
- c) 25 až 29 rokov
- d) 30 rokov a viac

**12. V akom veku by si chcel/a mať prvé dieťa?**

- a) do 19 rokov
- b) 20 až 24 rokov
- c) 25 až 29 rokov
- d) nad 30 rokov

**13. Sú tvoji rodičia rozvedení?**

- a) áno
- b) nie
- c) sú v rozvodovom konaní

Ak si na predchádzajúcu otázku odpovedal/a ÁNO, môžeš pokračovať nasledujúcou **otázkou (č. 14)**. Ak si na predchádzajúcu otázku odpovedal NIE a SÚ V ROZVODOVOM KONANÍ, tak môžeš prejsť na **otázku č. 15**.

**14. Ktorý z nasledujúcich dôvodov bol najzávažnejší, že spôsobil rozvod tvojich rodičov?**

- a) rozdielnosť pováh
- b) nevera
- c) alkoholizmus
- d) neviem
- e) iné

**15. Zakrúžkuj tú výpoveď, ktorá sa najviac stotožňuje s tvojim názorom?**

- a) rozvod je jediným možným riešením manželských kríz
- b) rozvod prichádza do úvahy len vtedy, keď už boli vyčerpané všetky ostatné možnosti riešenia manželskej krízy

- c) rozvod neuznávam tam, kde sú deti, manželské problémy treba vtedy riešiť inak, nie rozvodom
- d) rozvod vôbec neuznávam

**16. Vieš si predstaviť, že by v tvojej (potenciálne) budúcej rodine mala žena/matka pozíciu živiťky rodiny?**

- a) áno, viem si to predstaviť
- b) manželia by mali mať rovnaký podiel na ekonomickom zabezpečení rodiny
- c) vôbec si to neviem predstaviť

**17. Ktorý z tvojich rodičov je hlavným živiťom rodiny u vás v domácnosti/v rodine?**

- a) otec
- b) matka
- c) obidvaja majú rovnaký (finančný) podiel na ekonomickom zabezpečení

**18. Ako dlho tráviš svoj voľný čas “surfovaním“ na internete?**

- a) každý deň; neviem si predstaviť, že by som vynechal jeden deň bez používania internetu
- b) 4 až 5 krát do týždňa
- c) raz do týždňa
- d) raz do mesiaca
- e) 5 až 6 krát do roka

**19. Ktorý z tvojich rodičov trávi viac svojho voľného času na internete?**

- a) otec
- b) matka
- c) obidvaja rovnako

**20. Ako často trávi svoj voľný čas na internete tvoj otec/matka (uved' pre toho rodiča, ktorého si označil v otázke č.19)?**

- a) každý deň; ani jeden deň v týždni nevynechá
- b) 4 až 5 krát do týždňa
- c) raz do týždňa
- d) raz do mesiaca
- e) 5 až 6 krát do roka

**21. Je podľa teba tvoja zásluha, že tvoj otec/matka vie (viac – menej) pracovať s internetom? (uved' pre toho rodiča, ktorého si označil v otázke č. 19)?**

- a) áno
- b) nie
- c) do určitej miery
- d) iné

**22. Kto sa väčšinou podieľa pri zapájaní nového elektronického spotrebiča u vás v domácnosti?**

- a) Určite ja, prípadne súrodenec; rodičia sa v týchto veciach nevyznajú
- b) Spoločne s rodičom
- c) Urobí to jeden z rodičov, je v tom zručný
- d) Urobí to jeden z rodičov, lebo nedôveruje “mladým rukám“

**23. Ktorý z tvojich rodičov sa viac angažuje pri zavádzaní moderných domácich spotrebičov?**

- a) otec
- b) matka
- c) obidvaja rovnako

**24. Ktorá z nasledujúcich vlastností najlepšie vystihuje správanie tvojho otca/matky, keď je odkázaný/á sám/a nainštalovať nový domáci elektrospotrebič?(uved' pre toho rodiča, ktorého si označil v predchádzajúcej otázke)?**

- a) je bezmocný/á, bezradný/á,
- b) je nervózny/a,
- c) je trpezlivý/á a kludný/á
- d) je potešený/á, že to môžu robiť

**25. Vieš si nájsť čas, keď tvoji rodičia potrebujú pomoc pri práci s elektronikou?**

- a) áno, rád/a
- b) áno, čo iné mi ostáva
- c) nie
- d) nepotrebujú moju pomoc